

1978 YILINDA MEYDANA GELEN OLAYLARIN GENEL BİR DEĞERLENDİRİLMESİ

* * *

A GENERAL ASSESSMENT OF THE EVENTS OF 1978

Tuba ÖZHAZİNEDAR*

ÖZ

1978 yılı sağ-sol çatışmasının hızlandığı, sosyo-ekonomik darboğazın her alanda hissedildiği ve istikrarsızlığın derin bir kaosa neden olduğu bir yıldır. Ekonomik ve siyasi krizler iç içe geçtiğinden istikrarlı bir hükümet kurulamamıştır. 1978 yılına grevler, öğrenci eylemleri, kitlesel mitingler, faili meçhuller, katliamlar ve suikastlar damgasını vurmuştur. Koalisyon hükümetleri ve muhalefet partileri arasında yaşanan siyasal çekişmeler, parlamenter sistemin işleyişinde tıkanıklığa sebep olmuştur. Hükümet ve muhalefet arasında yaşanan gerilim toplumsal şiddeti artırmıştır. Meydana gelen siyasi gelişmeler neticesinde toplum kutuplaşmıştır. Toplumun hızla kutuplaşmasıyla meydana gelen olaylar büyük bir kırılmaya neden olmuştur. Kutuplaşmanın sokağa yansmasıyla Türkiye tarihine damgasını vuran olaylar meydana gelmiştir. Ülkede kontrgerilla örgütlenmeleri ortaya çıkmış ve çok sayıda faili meçhul cinayetler, suikastlar işlenmiştir. 1978 yılı ülke tarihinde hak ihlallerinin ziyadesiyle yaşandığı, ihlallere maruz kalanların yargılandığı, sorumluların cezasız kaldığı, faili meçhullerin, katliamların meydana geldiği, halkın hükümete olan güveninin sarsıldığı bir yıl olmuştur. Ülkede yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlar güvenlik sorunu teşkil etmiştir. Ülke siyasi ve ekonomik bunalımdan ve rejim çıkmazından kurtulamamıştır. Bu sebeple ülkede istikrar sorunu baş göstermiştir. Olayların hiç eksik olmadığı 1978 yılı, asker-siyaset ilişkileri bağlamında Genelkurmay ile Hükümet arasında çekişmelere sahne olmuştur. Bu makalede 1978’de meydana gelen olayların ülkenin sosyal, politik, ekonomik ve kültürel yaşamına olan etkileri incelenmiştir. Bu makalenin amacı; ülkenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşulların darbe sürecine olan etkilerini ortaya koymaktır. Betimleyici araştırma tekniğinin kullanıldığı makalede dönemin basınından faydalanılmıştır. Yaşanan olaylar basın üzerinden değerlendirilmiştir. Elde edilen bulguya göre; İktidar ülkede siyasi denge kurmaya çabalarken meydana gelen ekonomik kriz, sağ-sol olaylarını, suikastları ve çatışmaları derinleştirmiştir. Ortaya çıkan güvenlik sorunu ordu ve iktidarı karşı karşıya getirmiştir. 1978’de yaşanan olayların 1980 Askeri Darbesi’nin meydana gelmesinde esas teşkil ettiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hükümet, Sağ-Sol Çatışması, Alevi-Sünni Çatışması, Siyasal Şiddet, Katliamlar, Basın

** Dr., Bağımsız Araştırmacı, Ankara.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6396-8946> ♦ e-Mail: tozhazinedar@yahoo.com

ABSTRACT:

1978 was a year when the left-right conflict accelerated, the socio-economic bottleneck was felt in all areas and instability caused deep chaos. As economic and political crises intertwined, a stable government could not be formed. 1978 was marked by strikes, student protests, mass rallies, unsolved murders, massacres and assassinations. Political conflicts between coalition governments and opposition parties caused a bottleneck in the functioning of the parliamentary system. Tensions between the government and the opposition increased social violence. As a result of these political developments, society became polarized. The events resulting from rapid societal polarization caused a major rupture. With the reflection of polarization on the streets, events that left their mark on the history of Türkiye took place. Counter-guerrilla organizations emerged in the country and many unsolved murders and assassinations were committed. 1978 was a year in the history of the country in which violations of rights were committed, those who were subjected to violations were put on trial, those responsible went unpunished, unsolved murders and massacres took place, and public confidence in the government was shaken. Economic, social and political problems in the country posed a security problem. The country could not escape from the political and economic crisis and regime deadlock. For this reason, there was a stability problem in the country. The year 1978, which was not without incidents, witnessed conflicts between the General Staff and the government in the context of military-political relations. This article analyzes the effects of the events of 1978 on the social, political, economic and cultural life of the country. The aim of this article is to reveal the effects of the socio-economic conditions of the country on the coup process. In the article where descriptive research technique was used, the press of the period was utilized. The events were evaluated through the press. According to the findings while the government was trying to establish a political balance in the country, the economic crisis deepened the left-right incidents, assassinations and conflicts. The emerging security problem brought the army and the government face to face. It was determined that the events of 1978 constituted the basis for the military coup.

Keywords: *Government, Right-Left Conflict, Alevi-Sunni Conflict, Political Violence, Massacres, Press*

Giriş

14 Ekim 1973'te gerçekleştirilen genel seçimlerden sonra ülkede ara rejim dönemi sona ermiştir. Ecevit liderliğindeki Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), seçimleri kazanmış; fakat hükümet kuracak kadar oy alamamıştır (Ertem, 2018, s.668). Koalisyon hükümeti kurmayı başaramayan Bülent Ecevit, görevi Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e iade etmek zorunda kalmıştır. Cumhurbaşkanı tarafından görev Adalet Partisi başkanı Süleyman Demirel'e verilmiş; fakat Demirel de başarılı olamamıştır. (Teziç, 1976, s.340). Bu bağlamda 15 Nisan 1973'te hükümeti kurma görevi Korutürk tarafından Naim Talu'ya verilmiştir. Partilerüstü kurulan geçici hükümet, Adalet Partisi (AP), Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP) ve Bağımsız Milletvekillerinden oluşturulmuştur. (Ertem, 2018, s.659). 26 Ocak 1974'e kadar görev kalan hükümet, CHP ve Milli Selamet Partisi'nin (MSP) 37. Hükümette mutabakat sağlaması üzerine dağılmıştır. Hükümeti kurma görevi yeniden Ecevit'e verilmiştir. Ecevit ile MSP lideri Necmettin Erbakan arasında yapılan görüşme sonrası 26 Ocak 1974'te CHP- MSP koalisyon hükümeti kurulmuştur. (Toker, 1981, s.15).

CHP-MSP koalisyonu ile sıkıyönetim uygulamaları gevşetilmiş, sendikalar, dernekler, örgütler, öğrenciler ve işçiler üzerindeki denetim serbest bırakılmıştır. Sol'da yeniden bir canlanma başlamıştır. 1974'te meydana gelen petrol krizi ülkenin ekonomisini zora sokarak dış ticaret açığını büyütmüştür. Ortaya çıkan döviz sıkıntısı TL'nin değer kaybetmesine, enflasyonun sürekli artmasına neden olmuştur. Ekonominin meydana getirdiği sosyal huzursuzluklar ülkede kaosa neden olmuş, sağ-sol çatışmalarını tırmandırmıştır. Koalisyon hükümeti arasında başat Kıbrıs meselesi olmak üzere genel af, Ceza Kanunu'nun 141-142-163'cü maddelerin kaldırılması, Seçim Kanunu'nun düzenlenmesi ile iç ve dış politika konularında anlaşmazlık yaşanmıştır. (Tokgöz, 2001, s.183-184).

Hükümet üyeleri arasında yaşanan görüş ayrılığı nedeniyle CHP-MSP koalisyonu kısa süre sonra dağılmıştır. 18 Eylül 1974'te Ecevit'in istifasıyla hükümet krizi yaşanmıştır. Koalisyon hükümetinin istifasından sonra Sadi Irmak, 17 Kasım 1974'te Korutürk tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. Meclisteki partiler, kurulan hükümete üye vermemişlerdir. Dışarıdan destekle kurulan Irmak Hükümeti Meclis'ten güvenoyu almamıştır. Irmak Hükümeti, güvenoyu alamamasına rağmen 31 Mart 1975'e kadar görev kalmıştır. (Ilıman & Dönmez, 2015, s.170). Meclisteki dört¹ sağ partinin ittifakı üzerine Irmak Hükümeti istifa etmiştir. Böylece siyasi partilerin ortak bir cephede birleşmelerinin önü açılmıştır. Demirel başkanlığında I. Milliyetçi Cephe Hükümeti kurulmuştur (Arzık, 1985, s. 106).

Hükümetin kuruluşuyla toplumsal şiddet hızla siyasal şiddete dönüşmüştür. Anarşi ve terör olayları hızla artmıştır. Sağ-sol ayrışması derinleşmiş, ideolojik çatışmalar yaşanmıştır. Ülkede çatışmalar yalnızca öğrenciler arasında yaşanmamış, toplumun çeşitli katmaları arasında da yaşanmıştır (Çavdar, 1996, s.245). Siyasal bunalımların ağırlaşmasıyla sistem sürdürülemez hale gelmiştir. Olayların kontrolden çıkması üzerine

1 Adalet Partisi (AP), Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), Milli Selamet Partisi (MSP)

iktidar, sertlik yanlısı politika izleyerek eylemleri ve eylemcileri sindirmek istemiştir. MC Hükümeti olayları ideolojik olarak ele aldığından kapsayıcı bir hükümet olamamıştır. İki yıl görevde kalan MC Hükümeti sorunları çözemediği gibi sorunları daha da arttırmıştır. Hükümet, tükenmiş ve erken seçim kararı alınmıştır (Karpas, 2012, s.330).

5 Haziran 1977 seçimleri siyasî partilerin propagandaları ekseninde gerçekleşmiştir. Türkiye tarihinde ilk kez görsel medyanın kullanıldığı bir seçim yapılmıştır. Yazılı basın yanı sıra reklam ajansları da seçim kampanyalarına dâhil olmuştur. Türkiye 1977 seçimlerine 1 Mayıs olaylarının gölgesinde girmiştir. Türkiye siyasetini yeni bir sürece sokan olaylar sebebiyle seçim atmosferi hayli çatışmacı geçmiştir. Siyasî parti liderlerinin seçim kampanyalarında kullandıkları ayrıştırıcı dil mevcut şiddet eylemlerinin artmasına neden olmuştur. İdeolojik ve politik kutuplaşmanın getirmiş olduğu buhran çok sayıda kişinin yaşamını yitirmesine yol açmıştır (Kara, 2004, s.170).

1977 seçimlerinde seçmenin yüzde 72,4'ü sandık başına gitmiştir. CHP 213, AP 189, MSP 24, MHP 16, CGP 3, DP 1 milletvekili çıkarmıştır. Ülkede yükselen solla CHP birinci parti çıkmış, fakat iktidara gelecek çoğunluğu elde edememiştir. Bu yüzden yeni bir koalisyon dönemi ortaya çıkmıştır. (Arcayürek, 1985, s.180). Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk Bülent Ecevit'i yeni hükümeti kurmakla görevlendirmiştir. Ecevit koalisyon hükümeti kurmak için Mecliste mevcudu olan partiler ile müzakereler yapmış, ancak anlaşma sağlayamamıştır. Bununla birlikte Ecevit, 21 Haziran'da bağımsız vekillerin desteklediği bir azınlık hükümeti kurmuş, hükümet 21 Temmuz 1977'de Meclis'ten güvenoyu alamayınca düşmüştür. (Dursun, 2018, s. 436). Bu sefer Korutürk görevi Süleyman Demirel'e vermiş, Demirel yönetiminde bir kez daha Milliyetçi Cephe Koalisyonu kurulmuştur. 1977 seçimlerinin kazananı CHP olmasına rağmen CHP ana muhalefet görevi üstlenmiştir (Ataay, 2007, s.116).

II. Milliyetçi Cephe Hükümeti 22 Temmuz 1977'de kurulmuştur. I. Milliyetçi Cephe Hükümetleri döneminde meydana gelen sosyo-ekonomik sorunlar artarak devam etmiş, sağ-sol çatışmasının yaratmış olduğu anarşi tam bir kaos meydana getirmiştir. TL'nin dolar karşısında değer kaybetmesiyle meydana gelen devalüasyon ekonomik krizi derinleştirmiş, ülkenin her yerinde eylemler baş göstermiştir. 45 bin TCDD işçisi grev kararına karşı lokavt ilan etmiştir (Aydın &, Taşkın, 2014, s.221). Yaşanan sokak çatışmaları nedeniyle İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi yakılıp yıkılarak tahrip edilmiş, Hacettepe Üniversitesi eğitimine ara vermiştir. Kıbrıs meselesi, Amerika'nın silah satışını yasaklaması, Ege sorunu, Türkiye-AET arasındaki siyasî ve ekonomik ilişkilerin gerginliği ile dış siyasî konjonktür çıkmaza girmiştir (Güven, 1997, s.120).

11 Aralık 1977'de gerçekleştirilen yerel seçimleri de CHP kazanmış ve Meclis'te dengeler CHP lehine değişmiştir. Meclis çoğunluğunu yakalayan Ecevit, bu fırsattan yararlanmak istemiştir. Bülent Ecevit, 22 Aralık'ta AP'den istifa eden 12 milletvekili² ile istişareler gerçekleştirmiştir. Ecevit, kuracağı hükümete destek karşılığında partiden istifa eden vekillere bakanlık teklif etmiş, teklif vekillerin 10'u tarafından kabul

2 Tuncay Mataracı, Şerafettin Elçi, Mete Tan, Hilmi İşgüzar, Orhan Alp, Hasan Korkut, Cemalettin İnkaya, Ali Rıza Septioğlu, Mehmet Oğuz Atalay, Enver Akova, Ahmet Karaaslan, Güneş Öngüt

edilmiştir (Hürriyet, 22 Aralık 1978, s.1). Ecevit, II. MC Hükümetini düşürmek için gensoru önergesi ile harekete geçmiştir. II. MC Hükümetinin politikaları, denetlemesini ve güvensizlik oyu almasını kolaylaştırmıştır. 1977 yılında sınıfsal çatışmalar, politik ve toplumsal olaylar yoğun olarak yaşanmıştır. Bu durum hak ihlallerine neden olmuştur. Haksızlığa uğrayanlar yargılanmış, sorumlular ceza almamıştır. Yaşanan olaylar gensoru önergesi ile hükümete sorulmuştur (Uçar, 2014, s.290).

Ülkede meydana gelen faili meçhul cinayetler, darbe söylentileri, iç ve dış siyasette güvenliğin temin edilememesi, kutuplaştırıcı yönetimle milli birliğin zarar görmesi, halkın büyük çoğunluğunun fakirliğe sürüklenmesi, devletin anayasanın belirlediği kurallardan ve kaidelerden uzaklaşması muhalefeti rahatsız etmiştir (Akşin, 2008, s.271-272). 29 Aralık 1977’de Altan Öymen ve Hayrettin Uysal ülkenin gidişatı ile ilgili iktidara gensoru önergesi vermiştir. 31 Aralık’ta yapılan gensoru oylamasında hükümet 18’e karşılık 228 güvensizlik oyu almıştır. Gensoru neticesinde Süleyman Demirel başkanlığındaki II. MC Hükümeti düşürülmüştür. II. MC Hükümeti gensoruyla düşürülen ilk hükümet olarak tarihe geçmiştir (Ürün Dergisi, 1 Ocak 1978, s.1).

Süleyman Demirel, gensoru oylamasından sonra Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk’e istifasını sunmuştur. Bülent Ecevit, Fahri Korutürk tarafından cumhurbaşkanlık makamına davet edilmiş ve hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. Yeni hükümet 31 Aralık 1977’de kurulmuş ve aynı gün güvenoyu almıştır. Ecevit Hükümeti AP’li vekiller tarafından desteklenmiş ve 10 AP’li milletvekili yeni kabinede yer almıştır (Zürcher, 2015, s.318). AP’den transfer edilen milletvekillerine bakanlık verilmesi Demirel tarafından sıkça eleştirilmiş ve hükümetin yapmış olduğu her türlü yanlış fevkalade kullanılmıştır. Ayrıca Ecevit için kullanmış olduğu “hükümetin başı” ifadesi toplumsal yapıda kutuplaşma meydana getirmiştir (Hürriyet Gazetesi, 1 Ocak 1978, s.1).

II. MC Hükümeti’nin düşürülmesiyle Ecevit tek başına iktidar olmuştur. Türkiye, 1978 yılına 42. Hükümet ile girmiştir. 5 Ocak 1978’de kurulan hükümet, 12 Kasım 1979’a kadar görevde kalmıştır. Gittikçe şiddetlenen eylemlerin kontrol altına alınamaması halkın hükümete olan güvenini sarsmıştır. Ülkenin çok ciddi sorunlarla karşılaştığı dönemde hükümet üyeleri arasında bir uyum sağlanamamıştır. CHP’nin kendi içerisindeki çekişmeleri hükümetin çalışmasını oldukça zorlaştırmış, bir hükümet bunalımı meydana getirmiştir (Karataş, 2022, s.414). Meydana gelen hükümet bunalımı yeni siyasal ve ekonomik krizlere neden olmuştur. 14 Ekim 1979’da gerçekleştirilen ara seçimlerde CHP oyları hayli düşmüştür. Bunun üzerine hükümet 16 Ekim 1979’da istifa etmiştir. Ecevit’in istifası yine bir hükümet krizine neden olmuştur. Ecevit Hükümeti, Azınlık Hükümeti kurulana kadar görevini icra etmiştir (Kayhan, 2015, s. 454).

Ecevit hükümeti çok büyük bir beklenti ile kurulmuş; ancak, yaşanan olaylar beklentileri suya düşürmüştür. Dönemde sağ-sol çalışması, anarşizm, siyasal ve ekonomik buhran meydana gelmiş, ideolojinin siyasete karışmasıyla ekonomi iflas etmiştir. Mevcut olaylar karşısında hükümet çaresiz kalmış, olayların kontrolünü sağlayamamıştır. Bu sebeple 1978 yılı yaşanan olaylar askeri darbenin gerekçelerini oluşturmuştur. Adeta ordu, hükümete müdahale için geriye saymaya başlamıştır (Karataş, 2022, s. 414).

Terör, daha büyük bir hızla artmış, ekonomik kriz, kıtlıklar, yokluklar ve karaborsa insanları canından bezdirmiştir. Bütün bunlara Alevi-Sünni çatışmaları da eklenince iktidar kamu düzenini temin etmek için Sıkıyönetim Kanunu'nu uygulamaya koymuştur. Ülkede yaşanan sorunlar orduyu tedirgin etmiş, komutanlar arasında, ülkenin geleceği ile ilgili tartışmalar başlamıştır. 1978 yılı daha bitmeden sağ-sol olaylarından hayatını kaybedenlerin sayısı 1.000'e ulaşmış, yaralı sayısı ise 4.000'i geçmiştir. Ecevit'in çabalarıyla yamalı bohça şeklinde kurulan hükümet, ülkenin dramatik bir yıl yaşamasını engelleyememiştir. Ülkede süren anarşi ve terör olayları karşısında Süleyman Demirel, "bu ülkeye Cumhuriyet Halk Partisinin ıstırap, çile, sefalet ve yoksulluktan başka vereceği hiçbir şey yoktur", demiştir. (Birand, 1999, s.113-116).

1. Yöntemsel Değerlendirme

1978 yılında yaşanan olaylar ülke tarihinde bir dönüm noktası meydana getirmiştir. İdeolojik çatışmanın şiddet sarmalına dönmesiyle ülke iç savaşın eşiğine gelmiştir. Sağ-sol çatışmaları, Alevi-Sünni gerginlikleri, siyasi suikastlar ve katliamlar meydana gelmiştir. Ülkeyi sarsan bütün olaylar tek bir yıla sığmıştır. Siyasal şiddet, toplumsal kırılmalara neden olmuştur. Toplumun birbirlerine karşı net bir biçimde ayrışması toplumsal kutuplaşmayı derinleşmiştir. (Taşçier, 2023, s.33). Siyasal etmenler iktidarı oldukça zor durumda bırakmıştır. Ülkenin istikrarını etkileyen olaylar önemli bir sorun haline gelmiş, sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik birçok alanı etkilemiştir. İktidar olaylar karşısında kontrolünü kaybetmiştir. Şiddetin zirve yaptığı yılda ordu, yeni bir darbe için karar almıştır. Toplumsal dengeleri sarsan olayları iyi tahlil etmek için çalışma alanı olarak 78 senesi seçilmiştir. (Köknel, 2000, s. 20).

Çalışmada ele alınan problem; toplumsal şiddettir. Farklı politik eğilimlerin birbirleri üzerindeki üstünlük mücadelesinin vardığı sonuçlar ortaya konulmuştur. Sağ ve sol grupların sisteme yönelik muhalif eylemleri amacından sapmış ve eylemler radikalleşmiştir. Toplum için bir tehdit haline gelen olaylar ve olayların kontrolü için uygulanan şiddet, ülkeyi bir çıkmaza sokmuştur. Her geçen gün artan anarşi ve terör olayları, siyasi ve toplumsal olaylar, hak ihlalleri, faili meçhul cinayetler kamuoyunda ciddi eleştirilere neden olmuştur. Hükümetin politikalarına karşı halkta bir direnç meydana gelmiştir. Grupları denetim altına almak için kullanılan yöntemler olayları sonlandırmamış, daha da radikalleştirmiştir (Ahmat, 1994, s.354).

Çalışmanın amacı; olayların meydana gelme nedenlerini tespit etmek, ülkenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik bunalımın, meydana getirdiği olayların, nelere mal olduğunu ve toplum üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Basının gündemi sarsan olaylara odaklanması ve görüş bildirmesi kamuoyunun oluşturulmasında son derece önemli olduğundan olaylar basın üzerinden takip edilmiştir. (Chomsky, 1993, s.9-12). Basının olaylarla ilgili yaptığı haber, verdiği mesaj dengeleri değiştirmiştir. Olayların seyrinde basının rolü oldukça önemli olmuştur. Bu bağlamda basının olayların seyri karşısındaki tutumu da analiz edilmiştir (Habermas, 2004, s.99). Toplumun bir araya gelmesinde ya da ayrışmasında basın son derece önem arz etmiştir. Kamuoyunun hükümete verdiği tepki basın aracılığıyla anlaşılmıştır. Bu suretle toplumun hükümet hakkındaki tutum, inanç ya

da davranışları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu yüzden gündemi sarsan olaylar dönemin basını takip edilerek elde edilmiştir (Chomsky, 2005, s.16).

Ülkeyi sarsan olayların farkı ideolojilerdeki gazetelere nasıl yansıdığı ve kamuoyuna nasıl aktarıldığını anlatması bakımından çalışma alana önemli bir katkı sunmaktadır. Bu süreçte, günlük siyasal gazeteler önemli bir rol oynamıştır. Bunun için haber metinleri incelenmiştir. Bu sayede ülkeyi derinden sarsan olaylar birinci ağızdan öğrenilmiştir. Haberler, haberi yapanın duygusuyla verilmiştir. Böylece dönemin atmosferi olduğu gibi aktarılmıştır. Basın çalışma için hem birinci el kaynak olmuş hem de olayları tahlil etmede yol göstermiştir.

Çalışmada betimleyici araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle olayların belirgin özellikleri derinlemesine anlatılmıştır. Gazete metinleri incelenmiş, haberler analiz edilmiştir. Ulaşılabilen her nevi gazete tarandığından olaylara farklı bir perspektiften bakan gazetelerin yorumlarına yer verilmiştir. Olayların belirli bir bağlam içinde sunulması için kronolojik sıra takip edilmiştir. Bu durum olayların anlaşılmasında ve olayların bir anlam alanına yerleştirmesinde önem arz etmiştir.

Çalışmada, 1978 yılı boyunca ana sayfada yer alan sağ-sol çatışmaları, Alevi-Sünni gerginlikleri, hükümet politikaları, siyasi suikastlar ve katliamlar eksenini ile ilgili manşette yer alan haberler örneklem olarak seçilmiştir. Haberler; çalışma alanı ile ilgili konular dâhilinde seçilmiştir. Olaylar, gazetelerin ideolojileri göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Türkiye tarihine damgasını vuran olayların nedenleri ile birlikte ortaya konulması bakımından makalenin alana bir katkı sunduğu düşünülmektedir. Çalışma, ülkeyi sarsan olaylar karşısında hükümetin olaylara yaklaşımını basın aracılığıyla gözler önüne sermektedir. Kamuoyunun olaylar karşısındaki duygu ve düşüncelerini dile getirmiştir.

2. 42. Türkiye Hükümeti veya Güneş Motel Hükümeti

42'ci Ecevit Hükümeti 5 Ocak 1978'de göreve başlamış, 12 Kasım 1979'a kadar görevde kalmıştır. Gensoru önergesiyle iktidara gelen ve yaklaşık 22 ay görevde kalan bu hükümet döneminde ülke tarihini sarsan olaylar yaşanmıştır. Hükümet kurulduğu ilk andan itibaren pek çok sorunla karşı karşıya kalmıştır. 1970'lerle beraber süregelen kaotik olaylar doruk noktasına ulaşmıştır. Meydana gelen şiddet olayları Sıkıyönetim Kanunuyla denetim altına alınmaya çalışılmış, buna rağmen olaylar azalmamıştır (Kayhan, 2015, s.456).

Ülkede yaşanan olaylar büyük bir ekonomik krize neden olmuştur. Döviz krizi ile iç ve dış ticaret dengesi bozulmuştur. TL'nin değer kaybı karşısında hükümet çözümü devalüasyonda aramıştır. Akaryakıt, temel gıda ve tüketim malları karaborsaya düşmüştür (Danışoğlu, 2007, s. 4). 9 Ocak'ta petrol, benzin, mazot ve kömür sıkıntısı had safhaya ulaşmıştır. Akaryakıt sorunu yaşayan hastaneler hasta kabul etmediği gibi tedavi süreci devam eden hastaları taburcu etmek durumunda kalmıştır. 15 Ocak'ta Ankara'da beş, Trabzon'da yedi ve Afşin'de de birer saat ara ile bombalama eylemi gerçekleştirilmiştir. 14 yerleşim yerinde yapılan bombalama eylemleri maddi hasara yol açmıştır (Hürriyet Gazetesi, 9 Ocak. 1978, s.1).

Dönemde meydana gelen sorunlar muhalefet tarafından oldukça eleştirilmiştir. Muhalefet, hükümet tarafından uygulamaya konulmak istenen önleyici tedbirlere şiddetle karşı çıkmıştır. Demirel: “*Dünyanın hiçbir ülkesinde zimmetinde 1200 ölü, %70 enflasyon, itibarsızlık, zulüm, işkence, adaletsiz ve merhametsiz partizanlık bulunan böyle bir hükümet bir gün dahi ayakta duramaz. Hırsı boyunu aşmış bir kadro, idareyi gasp etti,*” diyerek hükümeti eleştirmiştir (Cumhuriyet, 26 Aralık 1978, s.1). Amerika’nın dış ticarete getirmiş olduğu yaptırımlar ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. Artan enflasyonla halkın alım gücü düşmüş, hızla yükselen işsizlik, anarşi ve terör olayları karşısında hükümet çaresiz kalmıştır (Erkan, 2017, s. 138). CHP hükümeti olaylarla başa çıkamamış ve halkın güvenini her geçen gün kaybetmiştir. Demokratik kitle örgütleri, DİSK ve diğer sendikalar CHP’ye olan desteğini çekmiş ve CHP gücünü kaybetmiştir. Artan eleştiriler karşısında CHP’de istifalar meydana gelmiştir (Arcayürek, 1985, s. 304).

CHP’den istifa eden 5 milletvekili³ için 14 Ekim 1979’da milletvekili ara seçimleri yapılmıştır. TBMM’nin 16. Yasama Döneminde gerçekleştirilen seçimler Konya, Manisa, Edirne, Muğla ve Aydın illerinde yapılmıştır. Ara seçimlerde AP oylarındaki artış, CHP oylarında düşüş yaşanmıştır. CHP, TBMM’deki çoğunluğunu kaybetmiştir. Böylece Bülent Ecevit başkanlığındaki 42. Hükümet de düşmüştür. Demirel, başkanlığında MHP ve MSP’nin dışarıdan desteğiyle Azınlık Hükümeti kurulmuştur (Ahmad, 1994, s.351). 43. Azınlık Hükümeti, 12 Kasım 1979’da göreve başlamış, 12 Eylül 1980 darbesine kadar görevde kalmıştır. Ülkede büyük boyutlara varan iktisadi ve sosyal sorunları yaşanmıştır (Kaya & Şahin, 2018, s. 535). Artan olaylar karşısında TSK yönetime el koymuştur. Meclis fesih edilerek vekil dokunulmazlığı kaldırılmış, ülkenin her yerinde sıkıyönetim ilan edilmiştir. Ülke genelinde çok sayıda tutuklamalar ve akabinde idamlar gerçekleştirilmiş, yurt dışına çıkışlar yasaklanmış, demokrasi askıya alınmıştır (Yetkin, 2011, s.28).

3. 1978 Tarihe Damgasını Vuran Olaylar

1970’li yıllar kitlelerin demokrasi, eşitlik ve özgürlük talebiyle ses yükselttiği yıllardır. Bu dönem ülke tarihinin kutuplaştığı, ayrıştığı ve çatışmaların sıklıkla yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde toplumsal muhalefetin artmasından dolayı kitlesel eylemler meydana gelmiş, siyasal şiddet olaylarıyla ülke sarsılmıştır. Bireysel saldırılar, faili meçhuller şeklinde gelişen olaylar 1978’den itibaren kitlesel katliamlara dönüşmüştür (Gökdemir, 2011, s.116). Siyasal katliamlar, kimlik ve mezhep ayrımcılığını pekiştirmiş, önü alnamayan radikal eylemler gerçekleştirilmiştir. Anarşi ve kaosun neticesinde 12 Eylül 1980 Darbesine giden yol hızlanmıştır. Solun yükselişi, artan kutuplaşma, gruplar arasında yaşanan çatışma, siyasallaşan ve militanlaşan eylemler, meydana gelen sosyo-ekonomik kriz 1978 yılını hafızalara kazımıştır. 1978 yılı içerisinde meydana gelen bu olaylar, Türkiye tarihine kara bir leke olarak geçmiştir (Gökçen, 2020, s. 260).

3 3 Mayıs 1978’de Turan Güneş (Kocaeli), Ecevit ile yaşadığı görüş ayrılığı nedeniyle istifa etmiştir. 2 Ocak 1979’da İrfan Özyaydınlı (Balıkesir), Maraş’ta yaşanan olaylar nedeniyle istifa etmiştir. 24 Nisan 1979’da Hükümetin uygulamaya koyduğu sıkıyönetim tedbirleri nedeniyle. Eşref Cengiz (Diyarbakır), Metin Musaoğlu (Mardin), Ramazan Yıldırım (Adıyaman) CHP’den üç milletvekili daha istifa etmiştir (Hükümet Çöküyor, Tercüman, 24 Nisan 1979).

4. Olayların Öncesi Genel Durum

Ülke gençliği sağcı ve solcu olarak kutuplaşmış, iktidara muhalif olanlar daha dağınık bir yapı halinde hareket etmiştir. Kendisini milliyetçi ve muhafazakâr olarak tanımlayan sağ kesim MHP ile özdeşleşmiştir. Sağcılar gerçekleştirdikleri eylemlerde ülkenin bekasını göz önünde bulundurdıklarını söylemişlerdir. Böylece Milliyetçi-Türkçü anlayışın bir siyasal kimlikle eşleşmesinden doğan hareket sol karşısında bir cephe oluşturmuştur. Hareketin üyeleri Ülkü Ocakları etrafında birleşmiştir (Ozan, 2015, s.659). Ülkü Ocakları, başta üniversiteler olmak üzere ülkenin dört bir yanında güçlü bir taban oluşturmuş, solun ülkeye getirmeye çalıştığı komünizme karşı kendisini bir kalkan olarak göstermiş ve sağ gençliğini bu yönde hareket etmeye teşvik etmiştir. Türkiye'nin karşısındaki en büyük tehlike olarak komünizm gösterilmiş, sol'a karşı bir antipati meydana getirilmiştir. Böylece dozu giderek artan örgütsel yapılanmanın yolu açılmıştır (Ahmad, 1994, s. 419-421).

İdeolojik kutuplaşma ülkede bir iç savaş ortamını meydana getirmiştir. Ülke sağ ve solcular tarafından ikiye bölünmüş, hatta bazı yerlerde mahalleler dahi ayrılmış, sokaklar güvensiz mecralara dönmüş, sıkça faili meçhul cinayetler yaşanmış, bombalı saldırılar gerçekleştirilmiştir. Ülke neredeyse tekinsiz bir mekân haline gelmiştir. Sol ve sağ örgütlerin silahlı militanlar haline gelmesi sokakların bir çatışma alanı olmasına neden olmuştur. Çatışma alanlarının yaşandığı mecraların ana merkezi olan üniversiteler bölünmüş, siyasi bir davanın aracı haline getirilmiştir. 1978 yılı ile birlikte üniversiteler sağ ve sol'un çatışmasıyla eğitim merkezi olmaktan çıkmış, siyasi suikastların yaşandığı yer haline gelmiştir (Hale, 2014, s.277-279).

Sağcılar ve solcular hâkim oldukları üniversitelerde birbirlerinin okula girişlerini engellemişlerdir. Bu durum üniversitelerde sürekli boykotların yaşanmasına neden olmuştur. Meydana gelen boykotlar nedeniyle üniversitelerde eğitime sık sık ara verilmiştir. Ayrışma üniversitelerle sınırlı kalmamış, bürokrasiye, siyasi partilere, güvenlik teşkilatına, çeşitli kurum ve kuruluşlarına da yansımıştır. Bu ayrışmaya güvenlik mensuplarının katılması sağ sol çatışmalarının en vurucu tarafı olmuştur. Aşırı sağ ve solun meydana getirdiği anarşi önlenemediği için ülkede huzur kalmamıştır (Birand, Dündar & Çaplı, 2007, s.153-154).

5. Beyazıt Katliamı (16 Mart 1978)

Artan sağ-sol çatışması nedeniyle üniversitelerde polisler teyakkuza geçmiş, fakülte içinde öğrenciler arasında her an çıkacak bir gerginliğe karşı hazır halde bulunmuşlardır. İki grup arasındaki çekişmenin her geçen gün artması üzerine solcu öğrencilere yönelik bir katliam gerçekleştirileceği haberi ortaya atılmıştır. Solcu öğrencilerin okula devam etmesi halinde, öğrencilerin üzerine dinamit atılacağını söylenmiştir (Ersan, 2014, s.304). Söylemlerin ardından solcu öğrenciler 1 Mart'tan itibaren İstanbul Üniversitesine polis nezaretinde toplu halde gidip gelmeye başlamıştır. 7 Mart 1978'de İstanbul Emniyet Müdürlüğüne ve emniyet yetkililerine⁴ ihbar gönderilmiş

4 Dönemin Emniyet Yetkilileri: Şükrü Balcı, Süreyya San, Vural Beşcan, Behzat Yılmaz Peker, Reşat Altay, Zihni Okur, Mehmet Şirin ve Vedat Cem

ve sekiz-on gün içinde sol görüşlü öğrencilere saldırı gerçekleştirileceği bildirilmiştir. Fakat yapılan ihbar emniyet yetkilileri tarafından değerlendirilmediği gibi ihbarla ilgili bir önlem de alınmamıştır (Ozan, 2015, s.669).

16 Mart 1978 sabahında İstanbul Emniyet Müdürlüğü Siyasal polis amiri Uğur Gür'e silahlı saldırı gerçekleştirilmiştir. Öğrencileri korumakla yükümlü ekipler olay yerine gönderilmiştir. Bu saldırı sonrasında koruma amirliği görevine Reşat Altay getirilmiştir. Altay gözetimindeki koruma ekibi olay günü öğrencileri ve okulu savunmasız halde bırakmıştır. Öğrenciler, Beyazıt tarafından korumasız çıkarılarak açık hedef haline getirilmiştir. Okuldan çıktıktan sonra Hukuk ve İktisat Fakültesi öğrencilerine önce sözlü saldırı daha sonra da silahlı saldırı gerçekleştirilmiştir (Atılgan, 2012, s.350).

Solcu öğrenciler saat 13.45 sularında üniversitenin ana kapısından 11 polis eşliğinde dışarı çıkarılmıştır. Çıkışta başlarında Mehmet Gül⁵'ün bulunduğu sağcı grubun sözlü tacizine uğramıştır. Sağcı grup "Komünistler Moskova'ya" diyerek solcu öğrencilere bağirmaya başlamıştır. Polisler, Gül'den dağılmalarını isterken öğrenciler Eczacılık Fakültesi'nin önüne yönelmiştir. Zülküf İsoet isimli şahıs "kahrolsun komünistler" diyerek elindeki bombayı öğrencilerin üzerine atmıştır (Özer & Ünlü, 2014, s.448). Bombanın patlamasının ardından öğrencilere otomatik silahlarla ateş açılmıştır. 5 öğrenci olay anında, 2'si kaldırıldıkları hastanede hayatlarını kaybetmiş⁶, 50'si de yaralanmıştır. Saldırganların peşine düşmek isteyen polisler, Reşat Altay tarafından engellenmiştir (Parlar, 2006, s.325).

Katliamda Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından kullanılan ve tahrip gücü hayli yüksek olan bir bombanın kullanıldığı tespit edilmiştir. Katliamda atılan bombalar Abdullah Çatlı tarafından temin edilmiştir. Çatlı'ya bomba bir yüzbaşı aracılığıyla verilmiştir. Olay Ali Yurtaslan⁷'in emniyetteki sorgusunda ortaya çıkmıştır. Yurtaslan; sağcıların bazı polislerden yardım ve destek alarak katliamı organize ettiklerini iddia etmiştir. İddialar üzerine İstanbul'da bulunan Ülkü Ocaklarına yönelik operasyon düzenlenmiştir. Ülkü Ocakları İstanbul İl Başkanı Orhan Çakıroğlu, dönemin Ülkü Ocakları'nda görevli olan Mehmet Gül, dönemin MHP İstanbul İl Başkanı Kazım Ayaydın gözaltına alınmıştır (Poyraz, 2013, s. 422).

Emniyet sorgusunda katliamı Mehmet Gül başkanlığında Sıddık Polat, Ekrem Güvercin ve Erganili Ahmet'in gerçekleştirdiği ortaya çıkmıştır. Katliamdan sonra çok sayıda tutuklama gerçekleştirilmiştir. Sıddık Polat ise Elazığ'da yakalanmıştır. Pek çok sanık hakkında bir yandan takipsizlik kararı verilirken bir yandan da İstanbul 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından idam hükümleri verilmiştir. Yargılamalar 15 ay

5 Mehmet Gül, 1950 senesinde Yozgat'ta doğmuştur. Gül, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştir. Gençlik yıllarında Ülkü Ocakları İstanbul İl Başkanlığı görevini üstlenmiştir. Beyazıt Katliamının failleri arasında yer alan Gül, yargılandığı davadan beraat etmiştir. Aktif siyasete katılan Gül, MHP, İstanbul milletvekili seçilmiştir. 2007'de vefat etmiştir.

6 Hatice Özen, Cemil Sönmez, Baki Ekiz, Ahmet Turan Ören, Abdullah Şimşek, A.Hamit Akıl, Murat Kurt

7 MHP'nin Ülkü Ocakları'nda çalışan

kadar sürmüştür. Şükrü Balcı, Süreyya San, Reşat Altay’a görevi ihmalden ihtar cezası verilmiş, diğerleri delil yetersizliğinden beraat etmiştir. Sıddık Polat 11 yıl hapis cezasına çarptırılmış, 5 Ekim 1982’de beraat etmiştir (Özer & Ünlü, 2014, s. 451).

Türkiye tarihinde İlk üniversite katliamı gerçekleştirilmiştir. İstanbul Üniversitesi’nde gerçekleşen katliam ülkede büyük bir infial meydana getirmiştir. Sol görüşlü öğrenciler İstanbul Üniversitesini işgal etmiş, akabinde İstanbul Üniversitesi Senatosu eğitime süresiz ara vermiştir. İstanbul Üniversitesi’ndeki saldırının ardından binlerce öğrenci Sirkeci’de toplanarak hükümeti protesto etmiştir. Dev-Genç’in gerçekleştirdiği protesto sağ-sol çatışmasının ilk büyük kitlesel protestosu olmuştur (Zürcher, 2015, s.383). DİSK de 2 gün süreyle iş bırakma eylemi gerçekleştirerek “faşizme ihtar” protestoları düzenlemiştir (Ürün Dergisi, 1 Nisan 1978, s.1). DİSK, Beyazıt Katliamı protestosuna karşın şiddet eğilimli yapıların kapatılması için ülke çapında iki saatlik genel grev ilan etmiştir. Greve, TOB-DER ile diğer demokratik örgütler de katılmıştır (Cumhuriyet Gazetesi, 21 Mart, 1978, s.1)

Meydana gelen protesto gösterileri Ecevit tarafından hükümeti yıkmak isteyen güçlerin tuzağı olarak yorumlanmıştır. Hükümet tarafından DİSK’e bir yaptırım uygulanmıştır. DİSK’in genel grevi yasadışı ilan edilip soruşturma açılmıştır. Ecevit hükümetinin tutumu sol örgütler tarafından “Nihat Erim” rolüne soyunmak olarak değerlendirilmiştir (Ersan, 2014, s.304).

5.1. 16 Mart Beyazıt Katliamı’nın Basına Yansıması

Milliyet gazetesi “Üniversiteden Çıkan Öğrencilere Bomba Atıldı. 5’i Ölü, 5’i Ağır 44 Yaralı Var”, başlıklı haberinde katliamdan bahsetmiştir. Haber; “*Hukuk ve İktisat Fakültelerinde okuyan öğrencilere ders çıkışı sonrası bombalı eylem düzenlenmiş, sonrasında silahlı saldırıda bulunulmuştur. Bombalı saldırı esansında aracında bulunan polis şefi de yaralanmıştır. 3 eylemci çatışma sonrasında yaralı olarak ele geçirilmiştir;*” şeklinde ifade edilmiştir (Milliyet Gazetesi, 16 Mart 1978, 1).

Ürün dergisi, “16 Mart Kırımı ve Ecevit’in Önündeki Tuzak,” başlıklı haberinde şu ifadelerle yer vermiştir: “*16 Mart 1978 günü İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin üzerine bombayla, kurşunla saldırılmıştır. Bu alçakça saldırıda biri kız, yedi öğrenci hayatını kaybetmiş, çok sayıda genç yaralanmış, sakat kalmıştır. Tarihe 16 Mart Kırımı diye geçecek olan bu alçakça saldırıya karşı tüm demokrasi güçleri büyük tepki göstermişlerdir. Maocuların Ümraniye’de yol açtıkları kanlı provokasyon ve böylece gerici-faşist güçlerin hedef şaşırtma çabaları, bu haklı tepkinin geniş boyutlara varmasını önleyememiştir*” (Ürün Dergisi, 1 Nisan 1978, s.1).

Cumhuriyet gazetesi, “Beyazıt Katliamı” başlıklı haberinde sola uygulanan şiddeti eleştirmiştir. Gazeteye göre; “komando terörü” doruğa ulaşmıştır. Merkez bina ile Eczacılık Fakültesi’nden çıkanların ortasına bombayı fırlatanlar daha sonra öğrencileri yayılım ateşine tutmuşlardır. Olaylardan sonra İstanbul Üniversitesi Senatosu üniversite-nin süresiz kapatılmasına karar vermiştir. Bu kararın ardından devrimci öğrenciler olayı protesto etmek için merkez binayı ve İTÜ’yü işgal etmişlerdir (Cumhuriyet Gazetesi 17 Mart 1978, s.1).

Disk Dergisi, “Faşizme İhtar Eylemi Nasıl Başladı,” başlıklı haberinde katliamın perde arkasından bahsetmiştir. Gazete; *MC iktidarı döneminde, devlet kademelerine, devlet kurumlarına, kamu iktisadi teşebbüslerine kadar etki ve yönetimlerindeki her yere sağlık müesseslerine varıncaya kadar her yere yerleştirilen faşist güçler saldırganlıklarını alabildiğince artırdılar;* diyerek katliama tepki göstermiştir. İstanbul Üniversitesini işgal edenler demokratikleşen ortamda ilerici ve devrimci öğrencilerin okula gelmelerinden tedirgin olmaya başlamışlardır. Bundan dolayı 16 Mart 1978’de İstanbul Üniversitesi’nde böyle vahim bir katliam yaşanmıştır (Disk Dergisi, 2 Nisan 1978, s.9).

Devrimci Yol gazetesi 16 Mart katliamının yaşanmasında Ecevit Hükümeti’ni sorumlu tutmuştur. “Halk Düşmanı Faşist Güçlerin Tertip ve Saldırıları Açığa Çıkarılacak, Alçakça Düzenlenen Katliamların Hesabı Mutlaka Ödettirilecektir”, başlıklı haberi ile hükümeti eleştirmiştir: Gazeteye göre; “*Ecevit’in iktidara gelmesiyle müstebit grupların proleter halka ve solculara yönelik şiddet eylemleri sıklıkla yaşanmıştır. Son günlerde bu provokatif eylemler İstanbul Üniversitesinde gerçekleştirilmiştir. Dersten çıkan talebelerin üzerine atılan bomba 6 kişinin yaşamını yitirmesine neden olmuştur. Meydana gelen olaylarla anarşi ülke tarihinde hiç görülmemiş bir azgınlık seviyesine yükselmiştir*” (Devrim Yol Dergisi, 20 Mart 1978, s. 1).

Günaydın gazetesinde yer alan “İstanbul’da Dehşet” başlıklı haberde katliamla ilgili bilgi verilmiştir: “Dersten çıkan öğrencilere bomba atılmış, 7 kişi ölmüş, 40 kişi de yaralanmıştır, İstanbul Üniversitesine bağlı Eczacılık ve Hukuk Fakültelerinde derslerini bitiren öğrenciler evlerine gitmek üzere binayı terk ederken birden bire neye uğradıklarını şaşırılmışlardır. Ansızın kulakları sağır edici bir gürültüyle patlayan bomba ve arkasından başlayan makineli tüfek ateşi ile öğrenciler sapır sapı yere dökülmüşlerdir” (Günaydın Gazetesi, 17 Mart 1978, s.1).

6. Sağ-Sol Çatışmasını Derinleştiren Olaylar

16 Mart Katliamının yankıları sürerken 17 Mart 1978’de Ümraniye Katliamı gerçekleştirilmiştir. Ümraniye’de yaşayan Giresun Göreleli beş işçi⁸ sağcı oldukları gerekçesiyle TKP-ML⁹’nin silahlı örgütü olan TİKKO¹⁰ üyeleri tarafından öldürülmüştür. Otopsi raporuna göre öldürülen işçilerden ikisinin gözleri oyulmuştur (Hürriyet Gazetesi, 19 Mart 1978, s.1).

İstanbul’da talebe yurdunda görevli bulunan nöbetçi polis Şakir Gülgüner şüphelendiği sağcı Gülman Yakar’ı gözaltına almıştır. Gözaltı esnasında Gülgüner, sağcılar tarafından kurşunlanarak 19 Mart’ta öldürülmüştür. Firari sağcılar 26 Mart’ta yakalanmıştır (Günaydın Gazetesi, 19 Mart 1978, s.1). Adana’da 23 Mart 1978’de Mühendislik Fakültesi öğrencileri olan Ali Osman Beydilli ve Güven Bilgili sağcı olduğu bilinen 2 şahıs tarafından gündüz gözüyle silahlı saldırıya uğramış, saldırı sonucu öldürülmüştür (Tercüman Gazetesi, 24 Mart 1978, s. 1).

8 Ömer Bayraklar, Cevat Koca, Salih Uluğ, Sinan Koca ve Bahri Bilge

9 Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist örgüt

10 Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu

Ankara Cumhuriyet Savcı Yardımcısı Doğan Öz, “sağ-sol çatışması” olarak gösterilen eylemlerin aslında “Gladyo Operasyonu” olduğunu ifade etmiştir. Siyasal cinayet ve provokasyonların arkasındaki örgütler üzerinde çalışmış, devletin içine gizlice yerleşmiş olan kontrgerilla örgütlerini tespit etmiştir. Bu örgütlerin nasıl çalıştığını belgelerle kanıtlamış, devletin içindeki kontrgerilla yapılanmasını ve derin devletle ilişkisini anlatan bir rapor hazırlamıştır. Akabinde kontrgerilla yapıları hakkında soruşturma başlatmıştır. Öz, sağcı örgütlerin hedefi haline gelmiştir (Akar, 2010, s.78).

19 Ocak’ta Levent Özyörük adlı öğrencinin öldürülmesi üzerine Öz, konu ile ilgili soruşturma başlatmıştır. Katillerin öğrenci yurdunda saklandığını öğrenince o yurdun aranması için karar çıkarmıştır. Ülkü Ocakları tarafından bir üs merkezi gibi kullanılan yurttaki yapılan arama ülkücülerin tepkisine neden olmuştur. Yapılan ilk aramada bir şey bulunamamış, ikinci aramada silah ve tabanca bulunmuştur. 6 Mart’ta Savcı Öz, Levent Özyörük’ü öldürmek suçundan 70’e yakın ülkücü öğrenci hakkında dava açmıştır. Bunun üzerine MHP Milletvekili İhsan Kabadayı Meclis kürsüsünden Öz’ü hedef göstermiştir. (Cumhuriyet Gazetesi, 25 Mart 1978, s.1).

Hedef gösterilmesinin ardından Öz, 24 Mart sabahı işine gitmek için evinden çıkarak arabasına bindiği esnada sağcı İbrahim Çiftçi tarafından silahla öldürülmüştür. 26 Aralık 1978’de fail yakalanmış ve suçunu itiraf etmiştir. Ankara 1. Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi’nde yargılanmıştır. Yapılan yargılama sonucunda dört kez idama mahkûm olmuştur. Askeri Yargıtay tarafından idam kararı bozulmuş ve İbrahim Çiftçi tahliye edilmiştir (Hürriyet Gazetesi, 24 Mart 1978, s.1).

CHP Zonguldak Milletvekili Avni Gürsoy’un evi Ülkücü İşçiler Derneği genel sekreteri Mustafa Sami Barsan tarafından 5 Nisan 1978’de bombalanmıştır. Barsan’ın ismi Prof. Dr. Mehmet Kıcıman ile Prof. Tosun Terzioğlu’nun öldürülmesinde de geçmiştir. Çıkarıldığı mahkemede tutuklanan Mustafa Sami Barsan ve İbrahim Akgün 22 yıl hapis cezası ile yargılanmıştır (Mumcu, 1996, s.131).

Sağ-sol çatışmasının her geç gün daha da derinleşmesiyle ülkenin her yanında siyasal şiddet artmıştır. Artan siyasal şiddet karşısında dönemin solcu aydınları, bilim insanları kendilerine yönelik silahlı saldırılardan kaçamamışlardır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Server Tanilli 1975’ten itibaren tehdit ve şantaja maruz kalmıştır (Aytürk & Bora, 2020, s.316). Tanilli, “Uygarlık Tarihi” dersinde ve aynı adlı kitabında “komünizm propagandası” yapmakla suçlanmış ve öğrencileri tarafından savcılığa suç duyurusunda bulunulmuştur. 6 Aralık 1975’te hakkında dava açılmıştır (Ozan, 2015 s.725). Açılan davanın ardından 139 profesör ve doçent, 372 asistan, 22 senatör ve milletvekili, 187 yazar ve sanatçı ile çeşitli kurum kuruluşlarda görevli 54 kişi bilim özgürlüğüne aykırı olduğunu gerekçesiyle imza kampanyası başlatmıştır. Bildiriyi imzalayanlar Cumhuriyet gazetesinde yayımlanmıştır (Cumhuriyet, 21 Mart 1976, s.9)

Avukat Emin Değer'in¹¹ ve Tanilli'nin¹² mahkemedeki savunması ve kamuoyunun da artan baskısıyla Tanilli, 31 Mart 1978'de beraat etmiştir. Beraatın ardından 7 Nisan'da 1978 akşamı Server Tanili'ye yeni bir silahlı bir saldırı düzenlenmiştir (Alpat, 2008, s.232). Saldırgan, Tanilli'ye dört el ateş etmiş ve otomobiline binerek kaçmıştır (Cumhuriyet, 8 Nisan 1978, s.1). Ağır yaralanan Tanilli, hayati tehlikeyi atlattı; fakat omuriliğinin zarar görmesi sonucu felç kalmıştır (Milliyet, 9 Nisan 1978, s.1). Tanilli ifadesinde; “Bana ateş eden kişi kravatlı, takım elbiseli ve şık giyimli biriydi. Şahsın talebem olma olasılığı hayli yüksekti. Beni hapsediremeyeceklerini kavrayanlar, canıma kastettiler ve saldırdılar,” demiştir (Politika, 9 Nisan 1978, s.1). Tanilli suikastı, bilim insanları, yazarlar ve sanatçılar tarafından tepkiyle karşılanmıştır. ‘kurşun bütün hocalara’ denilerek olay tüm yetkili makamlar tarafından kınanmıştır (Milliyet, 12 Nisan 1978, s.1).

ODTÜ Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mehmet Kıcıman, 13 Nisan 1978'de evinde istirahat ederken bombalı saldırıya uğramıştır. Bombalı saldırıyı Ülkücü İşçiler Derneği Genel Sekreteri Mustafa Sami Barsan ile İbrahim Akgün gerçekleştirmiştir. Sanıklar 22 yıl hapse mahkûm olmuştur. Ülkede yaşanan bu siyasi olaylar, sosyal, kültürel ve ekonomik krizler dengeleri alt üst etmiştir. Krizler nedeniyle üretim azalmış, ülkenin istikrarı bozulmuş, dış ticaret açığı artmıştır. Yaşanan gelişmeler ülkenin gelişmesini, kalkınmasını ve büyümesini engellenmiştir (Cumhuriyet Gazetesi, 20 Kasım 1979, s.1).

7. Malatya Katliamı (17-20 Nisan 1978)

17 Nisan 1978 yılı itibariye Alevi karşıtı şiddet olayları ve cinayetleri başlamıştır. Yaşanan Alevi-Sünni çatışması ülke tarihinde derin izler bırakmıştır. Meydana gelen katliamlar ülkemizde, demokrasinin ve demokratik kültürün tam anlamıyla yerleşmediğini gözler önüne sermiştir. Ötekinin varlığına tahammül etmeme durumu zaman zaman gerilimlere ve çatışmalara dönüşmüştür. Toplumsal kaos oluşturmak için çıkarılan olaylar güvenlik kuvvetlerinin müdahalesiyle sona erdirilmiş ve ardından sıkıyönetim ilan edilmiştir. Artan sıkıyönetim uygulamaları askerin yönetime müdahalesini kolaylaştırmıştır (Günçikan, 2010, s.104).

Malatya'da 11 Aralık 1977'de Belediye seçimleri yapılmıştır. Seçimleri MSP ve MHP'nin desteklediği bağımsız aday Hamit Fendoğlu kazanmıştır. Hamit Fendoğlu'nun belediye başkanı seçilmesiyle Malatya'da ilk kez sağ kesim belediye seçimlerini kazanmıştır. 17 Nisan 1978'de Hamit Fendoğlu'nun evine kargo ile bir paket gönderilmiştir. Gönderilen paketteki bombanın patlaması sonucu Hamit Fendoğlu, gelini ve 2 torunu hayatını kaybetmiştir. Hamit Fendoğlu suikastı Malatya'da Alevi-Sünni olaylarının başlamasına neden olmuştur (Tercüman Gazetesi, 20 Nisan 1978, s.1).

Bölgede faaliyet gösteren “Bilim ve Kültür Derneği” adlı kuruluş “Milletim Uyan” başlıklı bir tebliğ dağıtarak “Din elden gidiyor,” Hamit Fendoğlu “komünistler

11 “Bilim adamı bilimsel görevini yaparken mahkemelere karşı hesap vermez”

12 Server Tanili'nin avukatı savunmasında şunları söylüyordu: “İzinsiz silah taşımamanın cezası 1 yıl, izinsiz düşünce taşımamanın cezası en az beş yıl. Dengesizliğe bakın. Sayın yargıçlar, kararınız Türkiye’de düşüncenin ve bilimin özgürlüğüne bir anıt olsun isterim.”

tarafından şehit edilmiştir,” fevranlarıyla provokatif süreci başlatmıştır. Provokasyonlar sonucu çok sayıda suçsuz vatandaş yaralanmış ve yaşamını yitirmiştir. Katliam sonrası sonuçları günümüze kadar süren anlaşmazlıklar meydana gelmiştir. 18 Nisan’da belediye hoparlöründen Kuran okunarak camilere bomba atılacağı anonsları yapılmıştır. Gün boyu aralıksız süren çağrılar neticesinde Hamit Fendoğlu’nun evinin önünde bağlı olduğu aşiret üyeleri toplanmış ve şehir merkezine doğru yürüyüşe geçmiştir. Binlerce provokatif, silahlı, muhafazakâr gösterici, Malatya şehir merkezinde bir araya gelerek Alevilerin yaşadığı yerleşim yerlerine doğru saldırılara başlamıştır (Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, 1988, s.2328)

Yağma ve linç hadiseleri 17 Nisan gecesinden başlayarak 20 Nisan sabahına kadar sürmüştür. Olaylar Malatya’nın tüm yerleşim yerlerine sıçramıştır. Olaylarda çok sayıda vatandaş hayatını kaybetmiş ve yaralanmıştır. Olayların kontrolü 3 gün sonra sağlanabilmiştir. Katliam sırasında solcuların ve Alevilerin evi, arabası, iş yeri, tarım arazisi vb binaları yerle bir edilmiş, bazıları da yakılmıştır. Malatya virane bir şehre dönmüştür. Olaylar sırasında Malatya Cumhuriyet savcısı Necati Sezener ile Adıyaman Jandarma Komando Birliği Komutanı Yüzbaşı Arif Doğan yaralanmış, İnönü Üniversitesi öğrencisi Tahir Kökçü, Naci Ergüvenli, Özcan Türksever ve Sait Hazer adlı lise öğrencileri yaşamlarını yitirmiştir (Günaydın Gazetesi, 20 Nisan 1978, s.1).

7.1. Malatya Katliamı’nın Basına Yansıması

Devrimci Yol Dergisi, “Malatya Halkı Faşist Güçlere Teslim Olmayacaktır,” başlıklı haberinde; “emekçi halkımızın baş düşmanı şiddet yanlısı gruplar son olarak Malatya’da hain bir saldırı düzenledi, denilmiştir. Katliam gazetede şu şekilde anlatılmıştır. “Hamit Fendoğlu evinde patlayan bir paket bomba ile öldürülmüştür. Olayların arkasından, kışkırtıkları ve aldattıkları bazı halk kesimleri de harekete geçmiştir. Eylemciler yarattıkları gerici ayaklanma ile yakıp yıkmışlardır. 3 tane liseli genci öldürüp tren yoluna atmışlardır. Bölgedeki solcu, laik ve demokrat halka ve Alevi mahallerine karşı saldırılar düzenlemişlerdir. Bu saldırılar sonucunda Malatya halkı büyük kayıplara uğramıştır. Meydana gelen çatışmalarda onlarca yaralanmış, yüzlercesi evsiz barksız kalmıştır” (Devrimci Yol Dergisi, 1 Mayıs 1978, s.2).

Görev gazetesinde yer alan “Malatya Olayları Faşizmin İğrenç Yüzünü Sergiliyor”, başlıklı haberde; Malatya’da yaşanan olaylar kınanmıştır. Gazeteye göre; “Doğu ve Güneydoğu’da yaşayan halkı baskı altında tutmak amacıyla egemen sınıflar yıllardan beri sürdürdükleri tahrik ve kışkırtmalarına bir de Malatya olaylarını eklemişlerdir. Malatya Belediye Başkanı Hamit Fendoğlu’nun gelini ve iki torununun ölümüyle sonuçlanan bombalı paket olayından sonra bu kentte gelişen olaylar sermaye sınıfının Doğu’da yeni kışkırtmalar ve tertipler peşinde olduğunu göstermiştir” (Görev Gazetesi, 28 Nisan 1978, s.1).

Halkın Birliği gazetesinde yer alan,“Faşist Tertiplere Karşı Uyanıklığımızı Arttıralım”, başlıklı haberde Fendoğlu suikastı anlatılmıştır. Hamit Fendoğlu yollanan paketi açmış ve ailesinden üç kişi ile birlikte bombanın patlaması sonucu ölmüştür. Her iki olay da profesyonelce hazırlanmıştır. Pazarcık ve Malatya’da, paketlerin yollandığı

kişilerin ölümünün büyük olaylara yol açacağı hesaplanmıştır. Gazeteye göre; “bir yandan halka, Kürt milletine ve devrimcilere daha fazla zulmedilmesinin şartları yaratılırken, diğer yandan, sıkıyönetime başvurma gibi gerekçelere elverişli zemin yaratılmaya çalışılmıştır. Böylece, otoriter rejim yerini sağlamlaştırmıştır. Otoritenin daha baskıcı hale gelmesiyle yönetim demokrasiden tamamen uzaklaşmıştır. Halk üzerinde artan baskı karşısında sindirilmiştir” (Halkın Birliği Dergisi, 28 Nisan 1978, 5).

8. Şiddet Olayları Karşısında Siyasetin Çözumsuz Kalması

20 Nisan 1978’te Erzurum Atatürk Üniversitesi’nde sağcı ve solcu öğrenciler arasında kavga meydana gelmiştir. Olaylara müdahale eden polislerle öğrenciler arasında çatışma çıkmıştır. Çıkan çatışmada 15 polis, 5 öğrenci yaralanmıştır. Çatışmanın ardından çok sayıda sağcı öğrenci gözaltına alınmıştır. Olayların yankıları sürerken ertesi gün Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi’nde okuyan bir öğrenci kurşunlanmıştır. İstanbul Üniversitesi Mimarlık Fakültesi’nde okuyan sağcı ve solcu öğrencilerin aralarında çıkan arbedesi sonucunda 2’si ağır, 4 öğrenci yaralanmıştır (Cumhuriyet Gazetesi, 20 Nisan 1978, 3).

Olaylar sonucunda İstanbul Üniversitesi 5 Mayıs’a kadar derslerine ara vermiştir. Yıldız Teknik Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi öğrencilerine 9 Mayıs 1978’de silahlı saldırı gerçekleştirilmiştir. Üç farklı araçtan açılan ateş sonucu Müjdat Çelikyay, Hasan Okut, Renan Eriş isimli öğrenciler hayatını kaybetmiş, çok sayıda öğrenci de yaralanmıştır (Cumhuriyet Gazetesi, 10 Mayıs 1978, s.3).

12 Mayıs 1978’de YIBA Çarşısında meydana gelen yangın da döneme damgasını vurmuştur. 1954 yılında yapımına başlanan çarşı, 1964 yılında hizmete açılmıştır. Çarşı 7 katlı inşa edilmiştir. Çarşı içerisinde 452 iş yeri, bir meslek lisesi, bir de müzik okulu vardır. Ankara’nın Ulus semtinde bulunan YIBA çarşısında neden kaynaklandığı belli olmayan bir yangın meydana gelmiştir. YIBA çarşısında yangın merdiveninin olmaması can kaybının yaşanmasına, çok fazla kişinin de yaralanmasına neden olmuştur. Saat 18.00’de Veli Ünlü’nün dükkânında başlayan yangın kısa sürede YIBA çarşısını sarmıştır. Yangın diğer imalathanelerde bulunan yanıcı ve patlayıcı malzemelerle (tüp, ahşap, vs.) kısa sürede tüm binayı kaplamıştır. Dükkân sahipleri, meslek lisesi hocaları ve talebeleri yanarak, dumandan zehirlenerek ya da can havliyle dışarı atlayarak yaşamlarını yitirmiştir. Olayda 49 kişi yaşamını yitirmiş, 100’den fazla kişide yaralanmıştır (Cumhuriyet Gazetesi, 13 Mayıs 1978, s.1).

Yangın esnasında çarşıda 500 kişinin bulunduğu tahmin edilmiştir. Kurtarma başlangıçta itfaiye merdiveni ile sağlanmış ve 300 kişi kurtarılabilmektedir. İlerleyen saatlerde merdiven bozulmuş ve kazazedeler yere gerili brandaya atlayarak yahut kendi imkânlarıyla kurtulmuşlardır. Yangının meydana gelmesinde çantacı Veli Ünlü sorumlu tutulmuştur. 6 ay süren yargılamada ihlal suçuna varılmış, Ünlü’ye, 5 sene mahkûmiyet ile birlikte 2.500 lira para cezası verilmiştir (Milliyet Gazetesi, 13 Mayıs 1978, s.1).

Siyasi, ekonomik, sosyal krizlerin yaşandığı 1978 yılı hayli zor geçmiştir. 13 Mayıs 1978’de Elazığ’da bulunan bir kahvehaneye silahlı saldırıda bulunulmuş, saldırı esnasında 1 kişi hayatını kaybetmiş, 8 kişi yaralanmıştır. Aynı gün Denizli’de CHP gençlik kolları üyesi Yusuf Çilek suikasta uğramıştır. Ülkenin pek çok yerleşim

yerinde bombalama eylemleri gerçekleştirilmiştir. Sağ-sol kavgası içerisinde meydana gelen çatışmalar pek çok insanı yaşamdan koparmıştır. Siyasal şiddet süreci örtülü bir iç savaşa neden olmuştur. Ülkede can güvenliği kalmamıştır. Yaşanan sokak çatışmaları ile hükümet kontrolünü kaybetmiş, üniversiteler işlevini yitirmiş, kaos görünür hale gelmiştir (Günçikan, 2010, s.131).

Ülkedeki siyasi ayrışma hayli derinleşmiş, silahlı mücadelenin her alanda yaygınlaştığı bir süreç başlamıştır. CHP, hükümeti devraldığından beri sayısız faali meçhul cinayet işlenmiştir. Faili meçhul cinayetler gündelik yaşamın bir parçası haline gelmiş, faillerin hiçbiri bulunamamıştır. Hükümet failleri bulmaktan ziyade demokratik örgütlerin peşine düşmüş, uyguladığı bu politika saldırganlara cesaret vermiştir. Bunun üzerine Hacettepe Üniversitesi yaşanan anarşinin, terörün ve cinayetlerin araştırılması ve aydınlatılması için bir çalışma başlatmıştır. Her gün yaşanan faili meçhul cinayetlerin ardındaki esas gücün, azmettiren kişinin, ya da grupların, kurumların kimliği tespit edilmeye çalışılmıştır. (Gerçek Gazetesi, 17 Temmuz 1978, s.1).

Tüm Öğretim Üyeleri adına gerçekleştirilen çalışmanın başına Bedrettin Cömert getirilmiştir. Cömert, işlenen siyasi cinayetlerin azmettirenler ve onları destekleyenler hakkında detaylı bir rapor hazırlamıştır. Faili meçhul cinayetlerin ortaya çıkmasını istemeyen bir takım çevreler panik havası içerisinde Cömert'e gözdağı vermişlerdir. Cömert, siyasi kutuplaşmanın en keskin çizgiye ulaşmış olduğu dönemde yoğun tehditler almaya başlamıştır. Nitekim uğradığı suikast sonucu 11 Temmuz 1978'de öldürülmüştür. Türkiye'nin siyasi kutuplaşması yeni bir cinayete daha neden olmuştur. Siyasi cinayetler aynı zamanda muhalifleri sindirme ve gözdağı verme halini almıştır (Tüleylioğlu, 2010, s.167).

Cömert suikastı ile ilgili ortaya pek çok iddia atılmıştır. İddia sahibi Lokman Kondakçı; suikast emrini Muhsin Yazıcıoğlu'nun verdiğini bunun üzerine Ramiz Ongun'un suikastı gerçekleştirdiğini ifade etmiştir. Kondakçı mahkemede iddialarını ispatlayamamıştır. Cömert suikastında kullanılan silahın daha önce de pek çok suikastta kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunun üzerine Ankara 5. Sulh Ceza Mahkemesi, Abdullah Çatlı hakkında şüpheli sıfatıyla yakalama kararı çıkartmıştır. Tüm aramalara rağmen Çatlı yakalanamamıştır. Polis cinayet şüpheli olarak aranan Rıfat Yıldırım, Üzeyir Bayraklı adlı şahısların peşine düşmüştür. Fakat ilgili şahıslar da bulunamamıştır. 1978 yılında meydana gelen faili meçhul pek çok cinayetler gibi Bedrettin Cömert cinayeti de gün yüzüne çıkarılamamıştır (Akar, 2010, s.92).

9 Ağustos 1978'de Artvin Kültür Derneği, sağ görüşlü öğrenciler tarafından kundaklanmış, olay sırasında dernek binasında bulunan Devrimci Yolcu Ferruh Ataol ağır yaralanmış, 17 Ekim 1978'de Ankara Numune Hastanesinde yaşamını yitirmiştir (Tercüman Gazetesi, 10 Ağustos 1978, s.1).

9. Balgat Katliamı (10 Ağustos 1978)

10 Ağustos 1978'de Ankara'nın Balgat semtinde bir katliam gerçekleştirilmiştir. Solcuların gitmiş olduğu 3 kahvehaneye eş zamanlı silahlı baskın düzenlenmiştir. Kahvehaneler, sağ görüşlü kişiler tarafından silahla taranmıştır. Mustafa Pehlivoğlu,

Haydar Şahin, İsa Armağan ve Hayrettin Devocioğlu'nun gerçekleştirdiği eylemde 5 kişi yaşamını yitirmiş, 2'si ağır 11 kişi de yaralanmıştır. Haydar Şahin katliamdan kısa bir süre sonra ölü olarak bulunmuştur. Mustafa Pehlivanoglu ve İsa Armağan idamla yargılanmıştır. Haklarında verilen idam cezaları Askeri Yargıtay tarafından onanmıştır. 27 Temmuz 1980'de Pehlivanoglu ve Armağan, Mamak Askeri Cezaevi'nden kaçmayı başarmıştır. Olaydan kısa bir süre sonra Pehlivanoglu yakalanmış ve idam edilmiştir. Pehlivanoglu, 12 Eylül Darbesinden sonra idam edilen ilk ülkücü olmuştur (Cumhuriyet Gazetesi, 10 Ağustos 1978, s.1).

9.1.Balgat Katliamı'nın Basına Yansıması

Hergün gazetesi, "Kan Yurdu Kapladı", başlıklı haberinde hükümetin tutumunu eleştirmiştir. Gazete; "Ecevit anarşi azaldı diyor, ülkenin dört bir yanı kaynıyor, on binlerce ana, baba endişe ve dehşet içinde," diyerek olayların vahametini anlatmıştır. (Hergün Gazetesi, 10 Ağustos 1978, s.1). Tercüman gazetesi, "Ankara'da 3 Kahve Tarandı, 4 Ölü", başlıklı haberinde katliamı anlatmıştır. Gazete; topluluklara ateş açma eyleminin önüne geçilemiyor,"diyerek anarşi ve terörün durdurulamadığından bahsetmiştir. (Tercüman Gazetesi, 11 Ağustos 1978, s.1). Milliyet gazetesi, "Balgat Katliamının 4 Sanığı Yakalandı, 3 Sanık Aranıyor", başlıklı haberinde sanık ifadelerine yer vermiştir. Sanıklardan biri ifadesinde: "*şefimiz İsa Armağan bana kahvehaneyi gösterdi ve benden ateş etmemi istedi. Ben de kahvehanede yaşlı insanlar var deyince de silahımı doğrultup bana zorla ateş ettirdi*", demiştir. (Milliyet Gazetesi, 12 Eylül 1978, s.8). Cumhuriyet gazetesinde yer alan, "12 Ağustos 1978: Balgat Katliamının Sanıkları Saptandı" başlıklı haberde katliamın neticelerinden bahsedilmiştir. Gazeteye göre; "ülkenin içinde bulunduğu siyasi ve sosyal olaylar neticesinde yaşanan Balgat Katliamı ile ahali devasa bir vakaya tanık olmuştur" (Cumhuriyet Gazetesi, 12 Ağustos 1978, s.1).

10. Sivas Katliamı (3-4 Eylül 1978)

3 Eylül 1978'de Sivas'ın Alibaba Mahallesi'nde Alevi-Sünni olayları cereyan etmiştir. Pazar yerinde biri Sünni diğeri Alevi olan 2 çocuk arasında meydana gelen kavga kısa sürede silahlı çatışmaya dönüşmüştür. Olay yerinde Gülsüm Keklik ve Müslime Gülmez adlı kadınlar yaşamalarını yitirmiştir. Öfkeli kalabalık mahalledeki evleri ateşe vermiş ve şehir merkezine doğru yürüyüşe geçmiştir. Sabah saatlerinde başlayan şiddet sarmalı akşam saatlerine dek sürmüştür. 1.000'den fazla iş yeri ve yerleşke talan edilmiştir. 7 Eylül'e kadar süren olaylarda 12 kişi ölmüş, 100'ün üstünde insan yaralanmıştır (Ahmad, 1994, s.450).

Şehirde meydana gelen olaylara emniyet kuvvetlerinin müdahaleleri yetersiz kalmıştır. Bölgeye Emniyet Kuvvetlerine destek için Kayseri Komando Tugayı gönderilmiştir. Olayların kontrolden çıkması üzerine Sivas Valiliği 16.00'dan sonra sokağa çıkma yasağı ilan etmiştir. Kayseri Komando Tugayı'nın desteğiyle olaylar 19.30'da kısmen yatıştırılmış olsa da bölgenin bazı mevzilerinde çatışmalar devam etmiştir. Bölgede alınan tüm tedbirlere rağmen silahlanma ve çatışma önlenememiştir. Bunun üzerine 4 Eylül sabahı şehre giriş ve çıkışlar yasaklanmıştır. Tüm kamu araçları polis ve jandarma hizmetine verilmiştir (Milliyet Gazetesi, 4.Eylül 1978, s.9).

CHP il başkanlığı yaşanan olaylardan dolayı MHP'yi suçlarken, MHP'liler de Alevilerin CHP'liler tarafından tahrik edildiğini söylemiştir. Olaylardan sonra Sivas'ta tüm sağcı ve solcu dernekler kapatılmış, 291 kişi gözaltına alınmış, bunlardan 79'u tutuklanmıştır. Karar duruşması, Erzurum Sıkı Yönetim Mahkemesi'nde 7 Temmuz 1981'de görülmüştür. Mahkeme; tutuklu sanıklar hakkında 1 seneden 15 seneye kadar hapis cezası, 9 sanık hakkında idam cezası vermiştir. İdam cezası alanlar 10 Temmuz 1985'te davayı temyize götürmüş, alınan karar doğrultusunda idam hükümleri ömür boyu hapse çevrilmiştir (İlke Dergisi, 1 Ekim 1978, 15).

10.1. Sivas Katliamı'nın Basına Yansıması

Hürriyet gazetesi, "Sağ Kalmak Zorlaştı," başlıklı haberiyle Sivas'ta yaşanan olayları şu şekilde anlatmıştır: "Arife günü Sivas'ta başlayan olaylar bayramın birinci günü de sürmüştür. 9 kişi ölmüş, 115 kişi de yaralanmıştır. Yüzlerce işyeri tahrip edilmiştir" (Hürriyet Gazetesi, 3 Eylül 1978, s.1). Tercüman gazetesi, "Sivas Olayında Hükümet Suçüstü Yakalanmıştır", başlığını atmıştır. Haberin devamında bu hükümetten bir çare beklenmez. Vatandaş birbirine düşürmüşler ve olaylara aşıktan taraftarlar. Böyle bir durum karşısında hükümetin yapacağı tek iş vardır; bırakıp gitmektir," denilerek hükümet eleştirilmiştir (Tercüman Gazetesi, 8 Eylül 1978, s.1).

Gerçek gazetesi, "Gericilerin Tertipleri Sökmeyecek", başlıklı haberiyle olayları değerlendirmiştir. Gazeteye göre; Sivas'ta gizli bildiriler dağıtılarak mezhep ayrılıkları körüklenmiştir. Sivas'ta faşistlerin çıkardıkları kanlı olaylardan sonra kışkırtmalar değişik görünüm ve taktikler altında devam etmiştir. Faşistler halkı tehdit ederek yıldırılmış ve asılsız söylemler çıkarmışlardır (Gerçek Gazetesi, 2 Ekim 1978, s.3). Halkın Yolu dergisi, "Sivas Halkı Faşist Provokasyonları Yerle Bir Edecektir, başlıklı haberinde Sivas'ta faşistlerin provokasyon ve saldırılarının yoğunlaştığından bahsedilmiştir. Gazeteye göre; Faşistlerin Eğitim Enstitüsüne zorla kaydettirdikleri birçok kişi olay esnasında saflarını terk etmiştir. Bunun üzerine eğitim enstitüsünü ele geçiremeyeceğini anlayan faşistler, Sivas çapında saldırıya girişmişlerdir. Alevi-Sünni inançlı emekçileri birbirine düşürmeye çalışmışlardır (Halkın Yolu Dergisi, 4 Eylül 1978, s.1).

11. Bahçelievler Katliamı (9 Ekim 1978)

9 Ekim 1978 akşamı Ankara'nın Bahçelievler semtinde Türkiye İşçi Partisi (TİP) üyesi 7¹³ gence yönelik katliam gerçekleştirilmiştir. Tarihe "Bahçelievler Katliamı" olarak geçen bu vahim olay 12 Eylül'e giden süreçte gerçekleştirilen bir kontrgerilla cinayetidir. İdeolojik amaçla yedi kişi öldürülmüştür. Sağ-sol davasında toplu öldürmelerin en sarsıcı olaylarından birisi yaşanmıştır (Akar, 2010, s.99). Siyasal şiddet ortamı bir yandan terörünü tırmandırırken bir yandan sıkıyönetimin temel gerekçesini oluşturmuştur. Saldırıların giderek artmasına karşı can güvenliğinin azalması TSK'nin darbe için gün saymasına neden olmuştur (Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, 1988, s.2333).

13 Latif Can, Efraim Ezgin, Hürcan Gürses, Osman Nuri Uzunlar, Serdar Alten, Salih Gevence ve Faruk Ersan

Haluk Kırcı, Ercüment Gedikli, Kürşat Poyraz ve Mahmut Korkmaz adlı sağcı militanlar, iki TİP üyesinin evini basmış; fakat ev sahiplerini evde bulamayınca bir süre ne yapacaklarına karar verememişlerdir. Bunun üzerine militanlar evin önündeki arabada kendilerini bekleyen Abdullah Çatlı'ya danışmışlardır. Çatlı'dan aldıkları emirle evde bulunan diğer beş TİP'liyi eterle bayıltmışlardır (Tüleylioğlu, 2010, s.111). Kısa bir süre sonra evlerine dönen diğer iki TİP'liyi yaka paça Eskişehir yoluna götürüp başlarına birer kurşun sıkarak öldürmüşlerdir. Tekrar eve dönerek diğer beş genci de telle bağlayıp üzerlerine ateş açmışlardır. Katliamdan sonra olay yerine gelen polisler kurbanlardan birisinin yaşadığını fark etmiş ve hastaneye kaldırmıştır. Hastanesindeki ifadesinde katillerin eşkallerini verebilmiş ve böylelikle katillerin kimlikleri¹⁴ saptanabilmiştir. 18 Aralık'ta katliamla ilgili bilgiler netleşmiş; fakat yargılamalar 1986 senesine kadar sürmüştür (Cumhuriyet, 10 Eylül 1978, s.1).

Sağ-sol çatışması kural tanımaz bir hal almıştır. Çatışma toplu katliamlara dönüşmüştür. İnsanların evlerine baskın düzenlenmiş, şahıslar kaçırılıp hunharca ağır işkenceler edildikten sonra öldürülmüştür (Akar, 2010, s.99). Bu bireysel ve kitlesel katliamlar yasadışı bir örgütlenme sürecini başlatmıştır. Bu süreç sağ-sol çatışmasını, solcu-ülkücü sürecine dönüştürmüş, dönemin gençleri ideoloji ile şiddeti bir arada kabul etmiştir (Toker, 2014, s.491).

11.1. Bahçelievler Katliamı'nın Basına Yansıması

Aydınlık gazetesi, "Gece saat 02.00'de Bahçelievler'deki Evi Basan Saldırganlar Önce Gençleri Eterle Bayılttılar, Sonra Kurşuna Dizdiler," başlıklı haberiyle yapılan katliamı kınamıştır. Saldırganların ağır yaraladığı genç, katillerin sağcı militanlar olduğunu söylemiştir. Öldürülen ve kaçırılanların gençlerin hepsi TİP üyesidir. Gençlerin Bahçelievler semtinde bulunan evlerine dün gece yarısı silahlı saldırı düzenlenmiştir. Silahlı kişiler, dört öğrenciyi öldürmüş, bir öğrenciyi ağır yaraladıktan sonra iki öğrenciyi de kaçırmışlardır. Kaçırılan iki gencin cesetleri daha sonra Ankara-İstanbul yolu üzerinde bulunmuştur (Aydınlık Gazetesi, 10 Eylül 1978, s.1).

Çark Başak dergisi, "Yerlerini Dolduracağız", başlıklı haberde öldürülen gençleri yâd etmiştir. Gazete; "*Yedi üye daha yitirdik. Yedi genç, yedi yiğit, yedi partili genç yüreklerindeki inancı, avuçlarındaki sıcaklığı, gözlerindeki ateşi, ellerindeki bayrağı bizlere bırakıp gittiler. Bize görülesi zafer günleri bıraktılar. Partimiz acıların, ateşlerin içinden geçerek yürüyecektir. Grev çadırlarından, fabrika avlularından, gecekondulardan geçecektir. Partimiz, acılardan, kırimlardan, bütün engellerden geçecek, zafere ulaşacaktır,*" diyerek öldürülen gençlerin anısını yaşatacağını ifade etmiştir (Çark Başak Dergisi, 1 Kasım 1978, s.3).

Genç Öncü Dergisi, "Faşizmi Ezeceğiz," başlıklı haberinde Sosyalizmi kurarken yedi militanımızın ve diğer şehitlerimizin ismi en önde bizlere güç verecek, dar günlerimizde yol gösterecektir," diyerek katliamı kınamıştır. Gazete faşizme olan kinini

14 Abdullah Çatlı, Haluk Kırcı, Ünal Osmanağaoğlu, Bünyamin Adanalı, Ercüment Gedikli, Mahmut Korkmaz, Kadri Kürşat Poyraz, İbrahim Çiftçi ve Osman Engin olduğu tespit edilmiş

ve nefretini dile getirmiştir. *Burjuvazinin, işçi ve emekçi sınıflarını kavgadan vazgeçirmek için yaptığı baskının kendilerini asla yıldırmayacağını, canımız kadar sevdiğimiz kavga arkadaşlarımızı öldürdükçe aslında amaçladığının tam tersi sonuç elde ettiğini söylemiştir.* Burjuvaziye olan nefretin misli misli artmasıyla onu devirmek, onu yok etmek için daha gayretli çalışmak, eksikleri giderip, daha sağlam örgütlenmek, aradaki birlik ve dayanışmayı güçlendirmek gerektiğini vurgulamıştır. Gazete; “bu katliam bizlere gerçekleri bir kez daha en acı biçimde hatırlatmıştır. CHP ağırlıklı hükümet” görevlerinin acilliğinin farkında olmalıdır,” diyerek hükümeti uyarmıştır (Genç Öncü Dergisi, 6 Kasım 1978, s.8).

12. Ülkeyi Kaosa Götüren Suikastlar

Artan anarşi ve kaos neticesinde Ecevit Hükümeti yeniden sıkıyönetim uygulamalarını gündeme getirmiştir. Toplumda sıkıyönetim uygulamalarından en çok ilericiler, demokratlar, solcular ve işçiler zarar görmüştür. Yeni bir sıkıyönetim uygulaması ile zaten son derece sınırlı olan demokratik haklar gasp edilmiştir. Bir siyasal tedbir olarak uygulanmak istenen sıkıyönetim uygulaması, hem ekonomik olarak topluma zarar vermiş hem de yoksul halkın daha da yoksullaşmasına sebep olmuştur. Bu tedbirlerin halktan yana olma iddiası mevcut gerçeği yansıtmamıştır (Devrimci Yol Dergisi, 31 Temmuz 1978, 2).

TÖB-DER üyesi ve İstanbul Vefa Lisesi Müdür Başyardımcısı Mustafa Kurt, 25 Eylül 1978’de suikasta uğramıştır. Suikastı sağcıların gerçekleştirdiği iddia edilmiştir (Cumhuriyet gazetesi, 26 Eylül 1978, s.3). 4 Ekim’de MHP İstanbul İl Başkanı Recep Haşatlı, oğlu Mustafa Haşatlı bombalı saldırıya uğramış, her ikisi de olay yerinde yaşamını yitirmiştir. Cinayeti Marksist Leninist Silahlı Propaganda Birliği örgütü üyesi Fehmi Gökçek üstlenmiştir (Milliyet Gazetesi, 4 Ekim 1978, s.1).

Başbakan Bülent Ecevit’in, “Kanlı oyunun ulusça, sonuna geldik. Tarihimizin bu kanlı bölümü de yakında kapanacaktır;” demesi üzerine Aydınlık gazetesi “Fikir Meydanı” başlıklı haberi ile Ecevit’in söylemlerini eleştirmiştir. Haberde; “Türkiye’de bugüne kadar ülkeyi yönetenler halkımıza kuru vaatlerden başka bir şey getirmediler. Ağızlarından bal aktı, ama yoksulun tabağına her defasında umuttan başka bir şey doldurmadılar. Kârları, varlıkları artsın diye Amerikan emperyalistlerini ülkemizin başına musallat ettiler”, denilerek hükümet politikaları eleştirilmiştir (Aydınlık Gazetesi, 13 Ekim 1978, s.1).

Sıkıyönetim uygulamaları gündemdeyken sağ-sol çatışmaları önlenememiştir. 14-15 Ekim 1978’de sağcı oldukları bilinen Fikri Arkan ve Kemal Özdemir, solcu Veli Güneş ve Halim Kaplan’ı kaçırmış el ve ayaklarından bağlayıp, öldürmüşlerdir. Maktulleri daha sonra çuvala koyup bir şarampolden aşağı atmışlardır. Cinayetten sonra Kemal Özdemir kaçmayı başarmış, Fikri Arkan yakalanmıştır. 12 Eylül Darbesi’nden sonra Fikri Arkan idam edilmiştir (Milliyet Gazetesi, 27 Mart 1982, s.12).

Meydana gelen cinayetlerde sağ görüşlü kişilerin sıklıkla yer alması üzerine Aydınlık gazetesi konu ile ilgili çarpıcı iddialar ortaya atmıştır. Gazeteye göre; “Milliyetçi Cephe Hükümeti döneminde çeşitli devlet dairelerine birçok sağcı militan yerleştirilmiştir. Son zamanlarda ise bunlar topluca rapor alarak hafta içinde izne ayrılmaya başlamışlardır. Özellikle MC döneminde MHP’nin elinde bulunan bakanlıklarda çalışan sağcı mi-

litanlar çeşitli sebeplerle şehir dışına gönderilmiştir. Bu durum siyasi çevreler tarafından önemli bir olay olarak değerlendirilmiştir. Militanların düzenli bir şekilde rapor almaları belirli merkezlerden talimat aldıklarını ortaya koyan bir işaret olarak kabul edilmiştir. Bu söylemler karşısında Necmettin Erbakan, “anarşi, Adalet Partisi zamanında başladı”, demiştir (Aydınlık Gazetesi, 15 Ekim 1978, s.1).

Sağ-sol kavgasının şiddetlenmesi ile üniversitelerde, gösteriler, işgaller, kavgalar artmış, faili meçhul cinayetlerin ardı arkası kesilmeden devam etmiştir. Hükümet olaylar karşısında çaresiz kalmıştır. Halkın Yolu Dergisine göre; “Halk, Ecevit Hükümeti’nden faşist cinayet şebekelerinin ortaya çıkarılmasını ve faşist odakların dağıtılması konusunda daha kararlı bir politika izlemesini beklemiştir. MC hükümetleri zamanında devlet içinde de önemli noktaları ele geçiren gerici-faşist güçlerin saldırıları, cinayetleri bitmemiştir, bitmediği gibi toplu katliamlara dönüşmüştür. İşçilerin, emekçilerin topluca bulunduğu otobüslere, kahvehanelere, tren istasyonlarına, vapur iskelelerine bombalar konularak, otomatik silahlarla taranmıştır” (Halkın Yolu Dergisi, 24 Ekim 1978, s.1).

Halkı yaylım ateşine tutmaları, kahveleri, işyerlerini, okulları, evleri, dernekleri bombalamaları halkın yoğun olarak bulunduğu durak, istasyon gibi yerlere bomba yerleştirmeleri, otobüsten indirip, ev basıp hunharca cinayetler işlemeleri olağan olaylar haline gelmiştir. Buna karşın hükümet görevini yerine getirmemiş, alınması gereken önlemleri almamıştır. Hükümet büyük şehirleri kolluk kuvvetlerinin karargâhı haline getirmiştir. Uygulama ile herkesin üzerini rastgele aramaktan, her bankanın önüne otomatik silahlı asker dikmekten öteye gitmemiştir (İlerici Yurtsever Gençlik, 14 Ekim 1978, s.5). Ecevit Hükümetinin yeni baskı tedbirlerinden biri “anarşi mahkemeleri” adı altında “İhtisas mahkemeleri” kurmak olmuştur. Halkın Birliği Dergisine göre “Kamuoyunun tepkisini azaltmak için ismi değiştirilen ihtisas mahkemeleri ile hükümet DGM’leri yeni bir biçimde diriltmekten başka bir şey yapmamıştır. Kurduğu siyasi mahkemelerle halkın kendisine olan güvenini her geçen gün daha da zedelemiştir” (Halkın Birliği Dergisi, 24 Ekim 1978, s.3).

Sağ-sol çatışmasıyla toplum gün be gün terörize edilmiştir. Mahalleler kapatılmış, üniversiteler işgal sahası haline gelmiş, gösterilerin, kavgaların ve cinayetlerin ardı arkası kesilmemiştir. Hükümet faili meçhul siyasal cinayetleri önleyememiştir. İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Bedri Karafakioğlu, Cengiz Aynhan tarafından Bakırköy’de cadde ortasında yaylım ateşine tutularak 20 Ekim’de öldürülmüştür. Karafakioğlu’nun da “faşist çetelerce katledilmesi”, üniversiteler, demokratik kitle örgütleri, ilericiler, demokratlar ve sosyalistler tarafından büyük tepkiyle karşılanmıştır. Karafakioğlu’nun öldürülmesi siyasi şiddetin ulaştığı boyutları ve şiddet sarmalının neticelerini bir kez daha açıkça ortaya sermiştir (Görev Gazetesi, 27 Ekim 1978, s.3).

Demokrat ve yurtsever bilim adamlarını da hedef alan saldırılar gün geçtikçe artmış, buna rağmen, iktidar şiddet yanlısı saldırıların kaynağını bulamamıştır. İktidardan bütün siyasal cinayetlerin bir son bulması ve örgütlerin dağıtılması beklenmiştir. Oysa iktidar son zamanlarda artan şiddet yanlısı saldırının gerçek nedenleri örtbas edebilmek için her türden revizyonist ve reformist bir çabanın içine girmiştir. Karafakioğlu öldürül-

mesinden kısa süre önce üniversitede eğitimin sürdürülmesinde ısrarlı olduğu için, okulu kapatmak isteyen sağ görüşlü öğrenciler tarafından tehdit edilmiştir (Halkın Kurtuluşu Dergisi, 23 Ekim 1978, s.1). Karafakıoğlu tehditlere boyun eğmemiştir. Değerli bir bilim adamı, yurtsever ve demokrat bir insan olan Karafakıoğlu, geçmişte üniversite özerkliğini yılmadan savunmuştur. Uzun bir süredir çatışmaların İTÜ’de öğrenimi engellemesine karşı koymuştur. Halkın Kurtuluşu Dergisine göre; “Karafakıoğlu cinayetiyle birlikte gladyoların tüm çabaları terörize eylemler gerçekleştirmek olmuştur. Kanlı elleri devrimci gençler, işçiler ve öğretmenlerden sonra artık demokrat aydınlara da uzanmıştır” (Halkın Kurtuluşu, 23 Ekim 1978, s.1).

13. Maraş Katliamı

19 Aralık 1978’te Maraş’ta Alevilere ve solculara yönelik tahrik gücü yüksek saldırılar başlamıştır. Maraş toplu kıyımı; Türkiye siyasi tarihin en can yakıcı, en şiddetli ve en ağır cinayetlerinin yaşandığı bir kıyımdır. 19 Aralık 1978’de Çiçek Sinemasında, gösterilen “Güneş Ne Zaman Doğacak” isimli film olayların fitilini ateşlemiştir. Filmin gösterimi sırasında izleyicilerin üzerine Ökkeş Kenger ve Yunus İlhan tarafından tahrip gücü düşük bir bomba atılmıştır. Ökkeş Kenger polise verdiği ifadesinde suçunu itiraf etmiş, Yunus İlhan ise Kenger’in kendisini zorladığını söylemiştir. 20 Aralık 1978’de Alevilerin yaşadığı Yörükselim Mahallesi’nde bulunan bir kahvehane bombalanmıştır (Ahmad, 1994, s.451). Bomba kahvehane penceresinin altındaki betona isabet ettiğinden can kaybı meydana gelmemiştir. 21 Aralık’ta Hacı Çolak ve Mustafa Yüzbaşıoğlu adlı iki öğretmene suikast gerçekleştirilmiştir. Öğretmenler olay yerinde hayatlarını kaybetmiştir. 22 Aralık’ta cenazeler defin için camiye getirilmiş, fakat sağcı gruplar, defin için gerekli ibadetin yapılmasını istemediklerinden çatışma meydana getirmişlerdir. Yaşanan çatışmada çok sayıda ev ve iş yeri tahrip edilmiş, üç vatandaş hayatını kaybetmiş, 39 kişi de yaralanmıştır (Ozan, 2015, s.300).

Yaşanan çatışmadan dolayı cenazeler defnedilememiştir. 22 Aralık’ta kolluğun hiçbir müdahalesiyle karşılaşmayan saldırganlar kent merkezine doğru yürüyüşe geçmişlerdir. Saldırganlar, Alevilere ve solculara ait taşınmaz malları tahrip etmiş, yağma ve talan gerçekleştirmiştir. Yaşanan çatışmada çok sayıda vatandaş yaralanmış, iki kişi de hayatını kaybetmiştir. Gece yarısı kentteki Sünni mahallerinde Alevi ve solcuların Sünnilere silahlı saldırı yapacağı söylentileri yayılmıştır (Hür, 2015, s.94). 23 Aralık’ta sağcıların, AP’lilerin ve Maocuların ortak bir provokasyonu sonucu yığinsal bir kırım başlamıştır. Alevi yurttaşların evleri yakılmış ve yağmalanmıştır. Sünnilerin evlerine dokunulmamıştır. Bölgeye askeri birlikler gönderilmiştir (Milliyet gazetesi, 24 Aralık 1978, s.1)

24 Aralık’ta saldırılar emniyet güçlerine yönelmiştir. Saldırıların emniyet güçlerine yönelmesi üzerine hükümet bölgedeki bütün emniyet personelinin geri çekmiştir. Emniyet güçlerinin bölgeden çekilmesi Alevilerin üzerindeki baskıları daha da artırmıştır. Olaylar tamamen kontrolden çıkmış, bölge genelinde anarşi ve terör meydana gelmiştir. Bölgeye Kayseri ve Gaziantep’ten askeri birlikler gönderilmiştir (Tunç, 2011, s. 300). 25 Aralık’ta toplu bir kıyım gerçekleştirilmiştir. Saldırganlar, ellerine geçirdikleri silahlarla çok sayıda insanın yaşamını yitmesine ve büyük kayıplar yaşanmasına neden olmuş-

lardır. Katliam sırasında, Alevilere yönelik sistematik bir işkence uygulanmıştır. Aleviler korkunç bir şekilde öldürülmüş, yüzlerce kişi ağır şekilde yaralanmış, çok sayıda kadına tecavüz edilmiş, yüzlerce ev ve işyeri tahrip edilmiştir (Hür, 2015, s.95).

Maraş Olaylarının ardından hükümet 13 ilde sıkıyönetim ilan etmiştir. Sıkıyönetim komutanlıkları yayınladıkları bildirilerde tüm politik eylemleri yasaklamıştır. Her türlü gösteri izne tabii tutulmuştur. Demokratik dernekler kapatılmıştır. Olaydan sonra İçişleri Bakanı İrfan Özaydınlı yaptığı açıklamada solcuları suçlamış, solcuların olaylara sebep olduğunu söylemiştir. Bakanın açıklamaları kamuoyunun tepkisine neden olmuştur. Artan kamuoyu baskıyla bakan istifa etmiştir. Ecevit, katliamın sıkıyönetim isteyen gladyolar tarafından çıkarıldığını iddia etmiştir. Demirel ise, ‘Bana sağcılar ve milliyetçiler cinayet işliyor,’ dedirtemezsiniz, demiştir (Durum Dergisi, 1 Ocak 1979, s.1).

Yedi gün süren saldırılar sonucunda 150 kişi öldürülmüş, 176 kişi de yaralanmıştır. Alevilere ait 559 hane yakılmış, 290’a yakın bina da tahrip edilmiştir. Katliamın akabinde mağdurlara eziyet, ikmal ve iskân politikaları da uygulanmıştır. Hayatlarını kaybeden ve yaralanan vatandaşların, harap edilen yakılıp yıkılan hanelerin ve işyerlerinin tahribatı resmi rakamlarda belirtilenden çok daha fazla olduğu söylenmiştir. Maraş katliamında Aleviler hem halkın şiddetiyle hem devlet şiddetiyle hem de kolluğun şiddetiyle karşı karşıya kalmışlardır. Dergi; Alevilere yönelik gerçekleştirilen bu katliamın 12 Eylül Darbesi’ne neden olan vakalardan birisi olduğunu söylemiştir (Halkın Yolu, Dergisi, 24 Aralık 1978, s.1).

Yargılama 26 Aralık 1979 senesinde Sıkıyönetim Mahkemesinde başlamıştır. 806 kişi gözaltına alınmıştır. 476 kişi tutuklanmış, 275 kişi için idam istenmiştir. Olayların sorumlusu olduğu iddia edilen Ökkeş Kenger ve diğerleri idamla yargılanmıştır. Darağacı ve ömür boyu hapis cezası dışında ceza alanlara 1/6 oranında müeyyide uygulanmıştır. İnfaz cezaları Yargıtay tarafından bozulmuş, katliama katılanlardan hiçbirini infaz edilmemiştir. Dava 1991 senesine kadar sürmüştür. 1991’de yürürlüğe giren “Terörle Mücadele Kanunu” gereğince infaz cezaları askıya alınmış, ardından da beraat etmişlerdir. Ökkeş Kenger 1991 yılında Refah Partisinden 19. Dönem Kahramanmaraş Milletvekili seçilmiştir (Tunç, 2011, s.349).

13.1. Maraş Katliamı’nın Basına Yansıması

Aydınlık gazetesi, “MİT ve Ordu İçindeki Gizli Güçler Yardım Etti, Maraş’ta 500 Yurttaşımız Katledildi,” başlıklı haberiyle olaylarda MİT’in de yer aldığını iddia etmiştir. Habere göre; “Komutan ateş emrini uygulamamıştır. Yürükselim Mahallesinde MHP’liler katliama devam ederken Jandarma Komutanı Ankara’dan emir verildiğini söylemiş ve halkın sığındığı evlere baskın yapılmıştır. Başlarında eğitim görmüş uzmanlarla birlikte katliamcılar askeri bir düzen içinde hareket etmiştir. Saldırganlar el bombalarıyla İçişleri Bakanının da bulunduğu Vilayete saldırıya geçmiştir. Bir evde, 8 yurttaş satırlarla doğranmıştır. Üç-dört ailenin oturduğu bir evin, 25 kişilik halkı tamamen öldürülmüştür. Saldırganlar, Tekke, Yenimahalle ve Sergentepe’yi tamamen yakıp yıkmışlardır”. (Aydınlık Gazetesi, 25 Aralık 1978, s.1).

Çark Başak dergisi, “Sıkıyönetimin ve Uygulamalarının Birinci Dereceden

Sorumlusu Başbakan Ecevit ve Onun Hükümetidir,”başlıklı haberiyle olaylardan hükümeti sorumlu tutmuştur. Gazeteye göre; “hükümet sıkıyönetimi ilan edebilmek için şartların olgunlaşmasını beklemiştir. Olayları önleyecek tedbirler almamıştır. Asılsız ihbarlarla demokrasiye karşı yönelecek her türlü olayın önüne geçmemiştir. Yaygın şiddet eylemlerinin ve Kahramanmaraş katliamının görünür ve perde arkasındaki gerçek sorumlularını ortaya çıkarmak ve adalete teslim etmek zorundadır. Hükümet görevi doğrultusunda hareket etmek ve adaleti sağlamakla yükümlüdür. Adalet hükümetin asli görevidir. Kendi kendisiyle tümüyle ters düşmek istemiyorsa bu görevi ivedilikle yerine getirmek zorundadır” (Çark Başak Dergisi, 16 Şubat 1979, 11).

Disk Dergisine göre; 1978 senesinin son günlerinde yaşanan katliam Türkiye tarihinde eşine rastlanmamış, faşist bir tertibe sahne olmuştur. İlk saptamalara göre 100’ün üzerinde insan canice katledilmiş, binlerce kişi yaralanmış, Kahramanmaraş yakılmış ve yıkılmıştır. Dergiye göre; “Kahramanmaraş olayları faşistlerin ve onların arkasındaki güç olan emperyalizmin Türkiye üzerinde büyük oyunlar tezgâhladıklarını ortaya koymuştur. Katliam önceden hazırlanmış bir planın adım adım uygulanmasıdır. Bir kadın yurttaşın AP Milletvekiline alınmazda MHP yazılısaydı bize hiçbir şey olmazdı dediği iddia edilmiştir” (Disk Dergisi, 11 Ocak 1979, s.4).

Genç Öncü dergisi “Maraş Olaylarında Faşizmin İğrenç Yüzü Bir Kez Daha Yaşandı”, başlıklı haberiyle katliamın ardındaki nedenlerden bahsetmiştir. Katliamla birlikte Alevi-Sünni olayları yeniden başlamıştır. Dergiye göre; “Maraş’ta faşist güçlerce gerçekleştirilen soykırım niteliğindeki katliam uzun süredir devam eden Türkiye’nin dört bir yanında ve özellikle doğu illerinde düzenlenen operasyonun son halkasını oluşturmuştur. Faşist hareket öteden beri planlarını böyle operasyonlarla faşist bir yönetime zemin hazırlamak üzerine kurmuştur. Hükümet düzenlenen saldırı ve katliamların ardından sıkıyönetim ilanının gerekliliğinden bahsetmiştir. Hükümet, sıkıyönetime zemin hazırlayacak olayların meydana gelmesine seyirci kalmıştır. Ancak geniş çapta yankı yapacak ve nefret uyandıracak eylemlerin meydana geleceğini hesaplamamıştır” (Genç Öncü Dergisi, 8 Ocak 1979, s.4)

İlke Dergisi, “Atılan Bomba ve Olayların Başlaması,” başlıklı haberiyle olayların nedenini ortaya koymuştur. Olayların başlatılması için 19 Aralık gecesi planlı olarak seçilmiştir. 19 Aralık Salı gecesi “Güneş Ne Zaman Doğacak” adlı filmin gösterildiği sinemada bir patlama olmuştur. Patlama tahribat etkisi olmayan yalnızca ses çıkartan bir madde ile gerçekleştirilmiştir. Dergiye göre; “Sinemada bulunan faşistler “komünistler bomba attı” yaygarasıyla dışarıya fırlamışlar, şehir içinde gösteri yapmışlar, çeşitli yerlere saldırmışlar ve polisle çatışmışlardır. Amaçları halkı galeyana getirmeye yönelik eylemlerde bulunmak olmuştur” (İlke Dergisi, 1 Şubat 1979, s.10).

Genç Öncü dergisi, “Cenaze ve Faşist Saldırı,” başlıklı haberinde cenazelerin defni sırasında yaşanan gelişmeleri anlatmıştır. Olaylar planlı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Saldırganların kitlesel biçimde silahlanması ile bir katliam gerçekleştirilmiştir. Katliam kısa sürede kente etkisini göstermiş, istenen aşamaya gelmiştir. Cenazeyi korumakla görevli polis ve jandarma ne saldırganlar hazırlık yaparken ve nede olay sırasında hiç

bir önleyici girişimde bulunmamıştır. Cenazeye katılanlar bu saldırı üzerine Yörükselim Mahallesi'ne çekilmişlerdir. Yörükselim Mahallesi Alevilerin yoğun olarak yaşadığı bir mahalledir. Dergiye göre; “cenazeye katılanlar geri çekilirken, köylerden getirilmiş olan gericiler ve görevlerini tamamlamış silahlı saldırganlar şehir içinde yağmalamaya girişmişlerdir. Duvarlarına ve camlarına MHP arma ve sloganları yazılmamış olan, gerici ve fütursuz kalabalığı alkışlamayan tüm işyerlerinin camları kırılmış, eşyaları tahrip edilmiştir” (Genç Öncü Dergisi, 8 Ocak 1979, s.3).

Sonuç ve Öneriler

42'nci hükümet yâda bilinen adıyla III. Ecevit Hükümeti, ülkenin çıkmazda olduğu bir dönemde kurulmuştur. Bu hükümetin kabinesi farklı bilişenlerden oluştuğu için ülkenin mevcut sorunlarını çözmede yetersiz kalmıştır. Kabine, AP'den istifa eden vekillerden oluşturulmuştur. Bu durum parti örgütünde tepkiye neden olmuştur. Hükümet kendi içerisinde birlik sağlayamamıştır. Tam anlamıyla örgütsel birliği olmayan bir kabine ülkenin mevcut sorunlarını çözememiştir. Bülent Ecevit, 5 Ocak 1978'de göreve başlamıştır. Ecevit hükümeti büyük umutlarla kurulmuştur. Hükümet hayli sorunla karşı karşıya kalmıştır. Anarşi ve terör olayları kontrolden çıkmış, şehirlerden köylere kadar etkinliğini artırmış ve ülkeyi iç savaşın eşiğine getirecek boyutlara ulaşmıştır. Güvenlik sorunu ülkenin en önemli gündemi olmuştur. Ülkede yaşanan katliamlar, faili meçhuller, sokak çatışmaları önlenemediği gibi her geçen gün daha da şiddetlenmiştir. Anarşi ve terör olayları Sivas, Malatya ve Kahramanmaraş'ta Alevi-Sünni çatışmasını doğurmuştur. Kahramanmaraş olayları hükümetin sonunu hazırlamıştır. Olaylarda 100'den fazla insan yaşamını yitirmiş, 1000'e yakın insan yaralanmış, kentin tüm yaşam alanları tahrip edilmiştir. Alevi-Sünni çatışması toplu kıyımaya dönüşmüştür. Bu durum hükümeti oldukça zor durumda bırakmıştır. Hükümet 13 ide sıkıyönetim ilân etmek zorunda kalmıştır. Uygulama hükümetin rutin programı haline gelerek temel hak ve özgürlüklerin her fırsatta kısıtlandığı bir yaptırıma dönüşmüştür. Halkın, Ecevit hükümetine olan güveni sarsılmıştır.

1978 yılı, ülkede askeri rejim için her türlü zeminin yaratıldığı bir yıl olmuştur. Ordu olaylara müdahale etmek için teyakkuza geçmiş, sürekli iktidarı uyarmıştır. Buna rağmen anarşi ve terör olayları kontrolsüz bir biçimde artmıştır. Bütün bu gelişmelere Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde kök salmaya başlayan radikal yapılanmalar da eklenince ordu, yönetimi göz hapsine almıştır. Komutanlar aralarında yaptıkları toplantılarda, ülkenin güvenliği ile ilgili tartışmalara başlamıştır. Doğu ve Güney Doğu'da başlayan radikal yapılar hükümeti görev yapamaz hale getirmiştir. Ülkede sağ-sol çatışmalarının yanı sıra bir de muazzam ekonomik kriz baş göstermiştir. Ekonomide karaborsa dönemi başlamıştır. Kıtliklar, yokluklar ve yoksulluklar insanları canından bezdirmiştir. Anarşi ve terörün kasıp kavurduğu 1978 yılı ekonomik krizle de hafızalara kazınmıştır. Büyük bir döviz krizi ile karşı karşıya kalınmıştır. Artan ekonomik kriz karşısında iki kez devalüasyon kararı alınmıştır. Ekonominin zayıfladığı bir dönemde, sanayi sektöründe yapılan iş bırakma eylemleri hükümeti oldukça zor durumda bırakmıştır. Ekonomik koşulların zorlaşması halkın yoğun tepkisine neden olmuştur.

Sosyalist eylemlerin tabanda yarattığı etki ile işçi ve öğrenci eylemleri birleşmiştir. Eylemlerin militanlaşma düzeyi hükümeti tedbir almaya itmiştir. Hükümetin, grevler karşısında aldığı kararlar, her türlü gösteri ve yürüyüşü yasaklaması, DİSK’e karşı aldığı tedbirler hem sol fraksiyonları hem de DİSK’i CHP’den ziyadesiyle uzaklaştırmıştır. Kitle örgütlerinin desteğini yitiren CHP sosyalistlerin oylarından olmuştur.

İktidarın tüm çabalarına rağmen olaylar kontrol altına alınamamıştır. Ecevit, kabine içerisinde birlik ve beraberlik sağlayamamıştır. Buna parti içi muhalefet de eklenince karar almakta zorlanmıştır. Hükümetin uygulamaya koymak istediği politikalar muhalefetten önce kendi içerisinde reddedilmiştir. Hükümet, politikalarında güçlü bir destek bulamamıştır. Ülke tarihi bir dönemecten geçerken muhalefet partileri iktidara gereken desteği vermemiştir. Demirel, CHP’ye sert bir muhalefet sergilemiş, kurulmak istenen diyalogları reddetmiştir. İktidar-muhalefet gerginliği toplumsal çatışmaları daha da derinleştirmiştir. Muhalefet sol grupların hükümet tarafından korunduğunu iddia ederek olayların bu hale gelmesinde solcuları sorumlu tutmuş, solcuların cesaretlendirildiğini söylemiştir. Hükümet de olaylardan sağcıları sorumlu tutmuştur. Sorunlara yönelik yaklaşım tarzı ve karşılıklı suçlamalar siyasette zayıf olan uzlaşma kültürünü tamamen ortadan kaldırmıştır. Hal böyle olunca anarşinin önünü alacak tedbirler ortaya konamamıştır. Anarşi ve terör olaylarının her geçen gün arttığı süreçte Meclis’teki partiler bir araya gelmemiştir. Olaylar baskı ve şiddetle kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Demokratik hakları ortadan kaldıran uygulamalar yürürlüğe konulmuştur.

İktidar kendisine yapılan uyarıları dikkate almamıştır. Yıpratılmak istendiğini düşünmüştür. Ecevit Hükümeti, hem muhalefetin baskı ve eleştirileri hem sivil toplum örgütleri, hem de iş ve cemiyet üyelerinin eleştirileri karşısında giderek zayıflamıştır. Ecevit Hükümeti tüm çevreler tarafında kuşatılmıştır. Sağlıklı bir diyalogun olmadığı süreçte ilişkiler gerginleşmiştir. Müzakere kültürü tamamen rafa kaldırılmıştır. Ülkede asayişin bir türlü sağlanamaması nedeniyle 2 Ocak 1979’da İçişleri Bakanı İrfan Özeydinli istifa etmek durumunda kalmıştır. Faili meçhul cinayetler aydınlatılmamışken 1 Şubat 1979’da gazeteci Abdi İpekçi suikasta uğramıştır. Katil zanlısı Mehmet Ali Ağca tutuklandıktan kısa bir süre sonra hapisnedenen firar etmiş, ardından düzenlenen sahte pasaportla yurtdışına kaçırılmıştır. 7 Mayıs 1979 ABD ile ilişkiler çıkmaza girmiş, TL’nin Dolar karşısındaki değeri ve alım gücü düşmüş, ekonomik dar boğaz meydana gelmiştir. IMF’nin talebi ile devalüasyon yapılmıştır. Bunun üzerine Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD) ülkedeki tüm ulusal gazetelere beyanname vererek, hükümetin istifa etmesini istemiştir. 14 Ekim 1979’da gerçekleştirilen Senato ve milletvekili ara seçimleri Ecevit Hükümeti’nin sonunu getirmiştir. Konya, Manisa, Edirne, Muğla ve Aydın’da yapılan milletvekili ara seçimlerde CHP muhalefete karşı Meclis’teki çoğunluğunu kaybetmiştir. Sorunların arasına sıkışan halk hükümete tepkisini göstermiştir. Hükümet Meclisteki güvenoyunu korumasına rağmen Bülent Ecevit istifa etmiş, böylece hükümet düşmüştür. MHP ve MSP’nin harici desteği ile Adalet Partisi ülke tarihinin 43. Hükümeti olan azınlık hükümetini kurmuştur. Hükümet, 12 Kasım 1979’da göreve gelmiş, 12 Eylül 1980’e kadar da görevde kalmıştır. Darbe ile birlikte Türkiye’yi uzun yıllar etkisi altına alacak bir dönem başlamıştır.

1978 yılı başında kurulan ve 22 ay süren Ecevit hükümeti Türkiye tarihine damgasını vuran olaylara ev sahipliği yapmıştır. Bu süreçte hükümetin uyguladığı yanlış politikalar ülkeyi çıkmaza sokmuştur. Dönemde yaşanan olaylar, politik tartışmalar, faili meçhuller Türkiye'yi 12 Eylül'e taşıyan süreci meydana getirmiştir. Ülke genelinde meydana gelen sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi sorunlar çözülememiştir. Bu durum demokratik kitle örgütlerinin, solun fraksiyonlarının ve sendikaların tepkisine neden olmuştur. CHP süreçte yalnızlaşmıştır. AP'den istifa eden vekillerle kurulan 42'nci hükümet CHP'yi zayıflatmıştır. CHP, oy oranında ciddi kayıplar yaşamıştır. 1977'de aldığı oy oranını bir daha hiç yakalayamamıştır. Ülke tarihinin yakın döneminde gerçekleşen sağ-sol çatışmaları, Alevi-Sünni gerginlikleri, siyasi suikastlar ve katliamlar ekseninde çalışmalar yeterli değildir. Ülkede baş gösteren siyasal bunalımın nedenleri ve sonuçlarını ortaya koyması bakımından çalışma önem arz etmiştir. Dönemin olayları, siyasal ve toplumsal gelişmeleri analiz edilerek topluma nasıl yansıdığı ele alınmıştır. Bu anlamda çalışmanın alana katkısı sağlayacağı ve bu tarz çalışmalar için de örnek teşkil edeceği düşünülmüştür.

EXTENDED ABSTRACT:

The year 1978 marked the beginning of the countdown to a new military intervention, causing a chain of events that marked the Turkish century. As a result of the inability of politics to prevent the actions that turned into anarchy movements, a period of chaos prevailed in the country. The lack of a political solution to the protests, which were tried to be prevented by various initiatives, led to armed conflicts. In the process, the power struggle between political movements through armed actions turned into a situation in which violence dominated and terrorist incidents became a part of daily life. The third Ecevit government, which was established with great hopes, did not develop as expected. The government became helpless in the face of the events and lost control. Anarchy and terror spread throughout the country. Famines, shortages and black market made people sick to death. When the Alevi-Sunni conflict was added to all this, the army was quick to intimidate.

The events were put on the agenda of the commanders. The events triggered discussions among commanders about the future of the country. The political violence that had started with the left-right feud spilled over into the streets, leading to numerous unsolved murders. The escalation of the conflicts caused tremendous chaos in the country. In the right-left incidents, the opposition wing considered the right as nationalist-conservative and the left as separatist. This increased the severity of the incidents. The murders were committed to intimidate and after a while, important members of society were targeted. As the pressure and violence against the left increased, events spiraled out of control. Armed attacks against different leftist organizations soon turned into assassinations of intellectuals known to the public as leftists, and violence escalated from there to mass killings. The martial law imposed by the government to control the violence shook the confidence in the Ecevit government. The attitude of the government caused a loss of public confidence. The opposition wanted to take advantage of the situation to destroy public sympathy for the left, to intimidate and intimidate left-leaning segments of society and to make the MHP a serious option in the eyes of right-wing voters.

The massacre in Kahramanmaraş marked the events in which social polarization was felt on every level. While the Malatya and Sivas incidents were still alive, another Alevi-Sunni clash brought the country to the brink of civil war. The massacre marked a turning point in the history of Turkey. The massacre in Maraş was seen as one of the events that led to the September 12th coup. According to the National Intelligence Organization, the "Turkish-Kurdish issue" was also a factor in the start of the events. Martial law deepened the fractures in society. It did not bring any benefit to society, nor did it prevent terrorism. Turkey in 1978, ravaged by terrorism, reached the point of economic collapse. Although the government increased export revenues to some extent, it did not prevent this severe depression. As the economic crisis, scarcity, poverty, black market and endless terrorism had exhausted hopes, events erupted in the Southeast. The radical organization known as the PKK became active in the Southeast. The year 1978, which was not without incidents, was characterized by conflicts between the General Staff and the government.

The martial law, which was frequently imposed to control the incidents, caused public frustration. Murders continued systematically as a state policy at full speed. During

this period, repression, torture, disappearances in custody and unsolved murders were accepted as a normal part of life. Martial law became the lifeline of the government and conditions of civil war were imposed in the country. This article examines the impact of the events of 1978 on the social, political, economic and cultural life of the country. The aim of this article is to investigate the effects of the developments in 1978 on the coup process. Descriptive research technique was used in the article and the press of the period was utilized. According to the findings, it was determined that the events that took place in 1978 constituted the basis for the military coup of 1980. According to the findings obtained by following the press of the period, it is thought that the article makes a contribution to the field in terms of revealing the causes of the events that marked the history of Turkey.

KAYNAKÇA

- Ahmad, F. (1994). *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*. İstanbul: Hil Yayınları.
- Akar, A. (2010). *Suikastlar Cumhuriyeti Derin Tanrılar Kurban İstiyor!*, İstanbul: Profil
- Akşin, S. (2008). *Kısa Türkiye Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Alpat, İ. (2008). *Türkiye Solu Sözlüğü Solun Yüzyıllık Öyküsü*. Akara: Dip Not
- Arcayürek, C. (1985). *Demokrasinin Sonbaharı 1977-1978*.Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Arzık, N. (1985). *Demirel'in İçi - Dışı*, İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Ataay, F. (2007). *12 Mart'tan 12 Eylül'e Kriz Kıskaçındaki Türk Siyaseti*. İstanbul: De ki Basım Yayın.
- Atılğan, G. (2012). Türkiye'de Toplumsal Sınıflar: 1923-2010, F. Alpkaya&B. Duru (Ed.). *1920'den Günümüze Türkiye'de Toplumsal Yapı ve Değişim*. Phoenix Yayınevi: Ankara.
- Aydın, S. & Taşkın, Y. (2014). *1960'tan Günümüze Türkiye*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aytürk, İ. & Bora. T (2020). Yetmişli Yıllarda Sağ-Sol Kutuplaşmasında Siyasi Düşünceler. Kaynar. M. K. (ed). *Türkiye'nin 1970'li Yılları*. İstanbul: İletim.
- Birand, M. A. (1999). *12 Eylül Türkiye'nin Miladı*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Birand, M. A. & DüNDAR, C. & Çaplı, B. (2007). *12 Mart: İhtilalin Pençesinde Demokrasi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Çavdar, T. (1996). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Chomsky, N. (1993). *Medya Gerçeği*, İstanbul: Tüm Zamanlar Yayıncılık.
- Chomsky, N. (2005). *Medya Denetimi*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Danışoğlu, A. Ç. (2007). Para Krizleri: Türkiye'de Yaşanmış Krizlerin Değerlendirilmesi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 22, 1-11.
- Dursun, S. (2018). Türk Siyasal Hayatında Milliyetçi Cephe Hükümetleri (1975-1977). *.21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 7 (20), 425-440.

- Erkan, S. (2017). CIA Günlük Raporlarına Göre Türkiye’de 1978 Bülent Ecevit Hükümeti Dönemi. *Journal of History Studies*, 9 (1), 127-144.
- Ersan V. (2014). *1970’lerde Türkiye Solu*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ertem, B. (2018). 12 Mart 1971 Askerî Müdahalesi Sonrası Ara Rejim ve Türkiye Siyasetine Etkileri (1971-1974). *OPUS*, 8 (8), 655-676.
- Gökçen, S. (2020). İki Darbe Arası Türk Demokrasisi (1961-1980). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 67(2), 241-264.
- Gökdemir, O. (2011). *Faili Meçhul Cinayetler Tarihi*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Günçikan, B. (2010). *Cumhuriyetin Kuruluşun AKP İktidarına Devletin Şiddet Tarihi*. İstanbul: Agora
- Güven, T. Y. (1997). *Demirel’li Yıllar 1964-11 Eylül 1980*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Habermas, J. (2004). Kamusal Alan. M. Özbek (Ed). *Kamusal Alan*, İstanbul: Hil Yayın.
- Hale, W. (2014). *Türkiye’de Ordu ve Siyaset*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Hür, A. (2015). Çok Partili Dönemin Öteki Tarihi 2 (1961-2000). İstanbul: Profil.
- Ilıman. A, Dönmez. C. (2015). 12 Mart 1971 Muhtırası Sonrasında Kurulan Koalisyonlara Örnek: Birinci ve İkinci Milliyetçi Cephe Hükümetleri. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*. 11 (21), 163-198.
- Kara, M. (2004). *Türk Siyasal Yaşamında 1961 sonrası Bir Olgu: Koalisyonlar*. İstanbul: Otopsi Yayınlar.
- Karataş, M. (2022). Türkiye’nin 1970’li Yılları Ve Milliyetçi Cephe Hükümetleri. *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 5(10), 387-422.
- Karpat K. (2012). *Türk Siyasal Tarihi: Siyasal Sistemin Evrimi*. İstanbul: Timaş Yayınları
- Kaya, Y. & Şahin H. (2018). Türk Siyasal Yaşamında Milliyetçi Cephe Hükümetleri Dönemi. *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı:19, 515-540
- Kayhan, H. (2015). *Gün Sazak Bir Şehidin Yolculuğu*. Ankara: Yarkın Yayınları.
- Köknel, Ö. (2000). *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

- Mumcu, U. (1996). *Silah Kaçakçılığı ve Terör*. Ankara: Ekin
- Ozan, E. D. (2015). 1971 -1980 İki Darbe Arasında Kriz Sarmalı. G. Atılğan & C. Saraçoğlu & A. Uslu, (ed). *Osmanlı'dan Günümüze Siyasal Hayat*, İstanbul: Yordam Kitap.
- Özer, Ö & Ünlü Ç. Y. (2014). Beyazıt Katliamı: 16 Mart 1978 Tarihinde Solcu/ Devrimci Öğrencilerine Yapılan Saldırının Bir Gün Sonra Yazılı Basında Nasıl Duyurulduğunun İncelenmesi. Ö. Sezer, (ed). *Masumdular*, Konya: Literatürk.
- Parlar, S. (2006). *Kontrgerillanın İşgal Kuvvetleri 16 Mart 1978 Katliamı*. İstanbul: Bağdat Yayınları.
- Poyraz, E. (2013). *İplikçi Kirli İşler Yumağı*. İstanbul: Tanyeri Kitap.
- Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi* (1988). C. 7, İstanbul: İletişim.
- Taşçıer, F. (2023). *Siyasal Şiddet / Arendt, Foucault, Agamben*. İstanbul: Doruk Yayınları.
- Teziç, E. (1976). *100 Soruda Siyasi Partiler*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Tokgöz, E. (2001). *Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi (1914-2001)*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Toker, H. G. (2014). Bir Dönemin Anarşik Olaylar Dönemi Olarak Kapatılması: Yazılı Basında Bahçelievler Katliamı. Ö. Sezer, (ed). *Masumdular*, Konya: Literatürk.
- Toker, M. (1981). Not Defterinden.(1973 Seçimlerinden 12 Eylül'e). İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Tunç, A. (2011). *Maraş Kıyımı*. İstanbul: Belge Yayınları.
- Tüleylioğlu, O. (2010). *Neden Öldürüldüler*, C: 2, Ankara: Umag Yayınları.
- Uçar, F. (2014). *Türk Siyasetinde Cepheleşme Olgusuna Bir Örnek: Milliyetçi Cephe Hükümetleri*. [Basılamamış Doktora Tez]. Isparta
- Yetkin, Ç. (2011). *Türkiye'de Askeri Darbeler ve Amerika 27 Mayıs 1960/12 Mart 1971/12 Eylül 1980*. Ankara: Kilit
- Zürcher, E. J. (2015). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

GAZETE ve DERGİLER

- (22 Aralık 1978). Ecevit 12'leler Gizlice Görüştü. *Hürriyet Gazetesi*
- (1 Ocak 1978). Yeni Bir Yıla Girerken. *Ürün Dergisi*.
- (1 Ocak 1978). CHP İktidarı Düşürdü. *Hürriyet Gazetesi*.
- (9 Ocak 1978). Bombalama Eylemi. *Hürriyet Gazetesi*.
- (26 Aralık 1978). Sıkıyönetim Hükümetçe Benimsendi. *Cumhuriyet Gazetesi*.
- (1 Nisan 1978). Faşizme İhtar. *Ürün Dergisi*
- (21 Mart 1978). Ecevit DİSK'in Direnişi Yasa Dışıdır. *Cumhuriyet Gazetesi*.
- (16 Mart 1978). Üniversiteden Çıkan Öğrencilere Bomba Atıldı 5 Ölü, 5'i Ağır 44 Yaralı Var. *Milliyet Gazetesi*.
- (1 Nisan 1978). 16 Mart Kırımı ve Ecevit'in Önündeki Tuzak. *Ürün Dergisi*
- (17 Mart 1978). Beyazıt Katliamı. *Cumhuriyet Gazetesi*.
- (2 Nisan 1978). Faşizme İhtar Eylemi Nasıl Başladı. *Disk Dergisi*.
- (20 Mart 1978). Halk Düşmanı Faşist Güçlerin Tertip Ve Saldırıları Açığa Çıkarılacak, Alçakça Düzenlenen Katliamların Hesabı Mutlaka Ödettilerecektir. *Devrim Yol Dergisi*.
- (17 Mart 1978). İstanbul'da Dehşet. *Günaydın Gazetesi*.
- (19 Mart 1978). *Vahşet 5 kişi Kurşuna Dizildi*. *Hürriyet Gazetesi*.
- (19 Mart 1978). *Bir katliam Daha*. *Günaydın Gazetesi*
- (24 Mart 1978). Bölücüler Yok Olup Gideceklerdir. *Tercüman Gazetesi*.
- (25 Mart 1978). Komando Yurtlarını Aratan Savcı Ankara'da Öldürüldü. *Cumhuriyet Gazetesi*.
- (24 Mart 1978). Savcı Doğan Öz Polis Gözetiminde Öldürüldü. *Hürriyet Gazetesi*.
- (21 Mart 1976). *Bildiri*. *Cumhuriyet Gazetesi*
- (8 Nisan 1978). Silahlı Saldırıya Uğrayan Doç. Tanilli Ağır Yaralandı," *Cumhuriyet Gazetesi*
- (9 Nisan 1978). Ameliyat Edilen Doçent Tanilli Kısmî Felç Oldu. *Milliyet Gazetesi*.
- (9 Nisan 1978). Tanilli'nin Sağlık Durumu İyiyeye Gidiyor. *Politika Gazetesi*

- (12 Nisan 1978). Tanilli'ye Sıkılan Kurşun Tüm Öğretim Üyelerine Sıkılmıştır, *Milliyet Gazetesi*
- (20 Kasım 1979). İki ülkücü toplam 22 yıl hapse mahkûm oldu. *Cumhuriyet Gazetesi*.
- (20 Nisan 1978). Malatya Kan Ağlıyor. *Tercüman Gazetesi*.
- (20 Nisan 1978). Korkunç Tuzak. *Günaydın Gazetesi*.
- (1 Mayıs 1978). Malatya Halkı Faşist Güçlere Teslim Olmayacaktır. *Devrimci Yol Dergisi*.
- (28 Nisan 1978). Malatya Olayları Faşizmin İğrenç Yüzünü Sergiliyor. *Görev Gazetesi*.
- (28 Nisan 1978). Faşist Tertiplere Karşı Uyanıklığımızı Arttıralım. *Halkın Birliği Dergisi*
- (20 Nisan 1978). *Sağ Kalmak Zorlaştı*. *Cumhuriyet Gazetesi*.
- (10 Mayıs 1978). Yıldız DMMA öğrencilerine 3 otomobilden ateş açıldı. *Cumhuriyet Gazetesi*.
- (13 Mayıs 1978). Ankara YİBA Çarşısı Yandı; Çok Sayıda Ölü Var. *Cumhuriyet Gazetesi*.
- (13 Mayıs 1978). 100 Yaralı 49 Ölü Var. *Milliyet Gazetesi*.
- (17 Temmuz 1978). Faşizmin Tedhiş Kampanyası Cinayet, Cinayet, Cinayet! Daha Ne Kadar? *Gerçek Gazetesi*.
- (10 Ağustos 1978). Ecevit İstanbul'da Ölü Sayısı Geçen Yıllara Göre Azaldı. *Tercüman Gazetesi*
- (10 Ağustos 1978) .6 Tip'li Hunharca Öldürüldü. *Cumhuriyet Gazetesi*.
- (10 Ağustos 1978). Kan Yurdu Kapladı. *Hergün Gazetesi*.
- (11 Ağustos 1978). Ankara'da 3 Kahve Tarandı, 4 Ölü. *Tercüman Gazetesi*.
- (12 Eylül 1978). Balgat Katliamının 4 Sanığı Yakalandı. 3 Sanık Aranıyor. *Milliyet Gazetesi*.
- (12 Ağustos 1978). Balgat Katliamı'nın Sanıkları Saptandı. *Cumhuriyet Gazetesi*.
- (4 Eylül 1978) Sivas'ta 1000' den Fazla İşyeri ve Bina Tahrip Edildi, 5 Ölü 92 Yaralı Var. *Milliyet Gazetesi*

- (1 Ekim 1978). Sivas Raporu. *İlke Dergisi*.
- (3 Eylül 1978) .Sağ Kalmak Zorlaştı. *Hürriyet Gazetesi*.
- (8 Eylül 1978). Sivas Olayında Hükümet Suçüstü Yakalanmıştır. *Tercüman Gazetesi*
- (2 Ekim 1978). Gericilerin Tertipleri Sökmeyecek. *Gerçek Gazetesi*.
- (4 Eylül 1978). Sivas Halkı Faşist Provokasyonları Yerle Bir Edecektir. *Halkın Yolu Dergisi*
- (10.Eylül 1978). 6 TİP'li Hunharca Öldürüldü. *Cumhuriyet Gazetesi*.
- (10 Eylül 1978).Gece Saat 02.00'de Bahçelievler'deki Evi Basan Saldırganlar Önce Gençleri Eterle Bayıltılar, Sonra Kurşuna Dizdiler. *Aydınlık Gazetesi*.
- (1 Kasım 1978).Yerlerini Dolduracağız. *Çark Başak Dergisi*.
- (6 Kasım 1978). Faşizmi Ezeceğiz. *Genç Öncü Dergisi*.
- (31 Temmuz 1978). Sivil Sıkıyönetim Uygulamalarına Karşı Direnmelidir. *Devrimci Yol Dergisi*.
- (26 Eylül 1978). 4 İlde 6 Kişi Daha Öldürüldü. *Cumhuriyet Gazetesi*.
- (4 Ekim 1978). MHP İstanbul İl Başkanı ve Oğlu Öldürüldü. *Milliyet Gazetesi*.
- (13 Ekim 1978). Fikir Meydanı. *Aydınlık Gazetesi*.
- (27 Mart 1982). Arıkan'ın İdam Cezası İnfaz Edildi. *Milliyet Gazetesi*.
- (15 Ekim 1978). Devlet Dairelerindeki Komandolar Topluca Rapor Alıyorlar. *Aydınlık Gazetesi*.
- (24 Ekim 1978). Halk Ecevit Hükümeti'nden Faşist Cinayet Şebekelerinin Ortaya Çıkarılması Ve Faşist Odakların Dağıtılması Konusunda Daha Kararlı Bir Politika İzlemesini Beklemiştir. *Halkın Yolu Dergisi*.
- (14 Ekim 1978). Faşist Terör, Devrimci Maceracılık ve İşçi Sınıfının Savaş Yolu. *İlerici Yurtsever Gençlik*,
- (24 Ekim 1978). Faşist Terör ve Anarşiyi Önleme Tedbirleri. *Halkın Birliği Dergisi*.
- (27 Ekim 1978). Profesör Karafakioğlu da Faşist Çetelerce Katledildi. *Görev Gazetesi*.

- (23 Ekim 1978). Bütün Faşist Cinayet Yuvaları Dağıtılmalıdır, Azgınlaşan Faşist Saldırı, Katliamları Boşa Çıkaralım. *Halkın Kurtuluşu Dergisi*.
- (23 Ekim 1978). Prof. Dr. Bedri Karafakioğlu'nun Katledilmesini Nefretle Kınıyoruz. *Halkın Kurtuluşu Dergisi*.
- (24 Aralık 1978). Kahramanmaraş'ta 28 kişi öldü, yüzlerce yaralı var. *Milliyet Gazetesi*.
- (1 Ocak 1979). Kahramanmaraş Kırımı ve Sıkıyönetim. *Durum Dergisi*
- (24 Aralık 1978). Maraş Katliamı. *Halkın Yolu, Dergisi*.
- (25 Aralık 1978). MİT Ve Ordu İçindeki Gizli Güçler Yardım Etti, Maraş'ta 500 Yurttaşımızı Katledildi. *Aydınlık Gazetesi*.
- (16 Şubat 1979). Sıkıyönetimin ve Uygulamalarının Birinci Derecede Sorumlusu Başbakan Ecevit ve Onun Hükümetidir. *Çark Başak Dergisi*.
- (11 Ocak 1979). Faşist Katillerden Hesap Sorulmalıdır. *Disk Dergisi*.
- (8 Ocak 1979). Maraş Olaylarında Faşizmin İğrenç Yüzü Bir Kez Daha Yaşandı. *Genç Öncü Dergisi*.
- (1 Şubat 1979). Atılan Bomba ve Olayların Başlaması. *İlke Dergisi*.
- (8 Ocak 1979). Cenaze ve Faşist Saldırı. *Genç Öncü Dergisi*.

Hakem Değerlendirmesi: Çift “kör” hakem incelemesi.
Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek beyanı yapmamıştır.

Peer-review: Double-blind peer-reviewed.
Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü | *Ege University, Institute of Social Sciences*
Ege Sosyal Bilimler Dergisi | ***Journal of Ege Social Science***
e-ISSN 2651-4982
Cilt 6, Sayı 2, Aralık 2025 | *Volume: 6, Issue: 2, December 2025*

Sahibi (Owner): Ege Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü adına Müdür (On behalf of Ege Univ. Institute of Social Sciences, Director): Prof. Dr. Mustafa MUTLUER ♦ **Yazı İşleri Müdürü (Managing Director):** Koray KULEYİN (Enstitü Sekreteri | Institute Secretary) ♦ **Baş Editör (Editor in Chief):** Dr. Öğr. Üy. Aytekin ERDOĞAN ♦ **Editör (Editor):** Dr. Ender ÖZBAY ♦ **İngilizce Dil Editörü (English Language Editor):** Doç. Dr. Burcu TÜRKCAN ♦ **Almanca Dil Editörü (German Language Editor):** Dr. Öğr. Üyesi Hatice Deniz CANOĞLU ♦ **Yayın Kurulu (Editorial Board):** Prof. Dr. Zühal ÖZEL SAĞLAMTİMUR, Prof. Dr. Selami FEDAKAR, Prof. Dr. Saniye UYSAL ÜNALAN, Prof. Dr. Ali Maruf ALASKAN, Prof. Dr. Burcu ARACIOĞLU, Prof. Dr. Abdullah TEMİZKAN, Prof. Dr. Günay Serap TEKİNSAV SÜTCÜ ♦ **Grafik Tasarım/ Mizapaj - Teknik İşler - Strateji - Süreç Yönetimi - Sekreteryä (Graphic Desing/page layout - Technical works - Strategy - Process management - Secretariat):** Ender ÖZBAY

İnternet Sayfası (Açık Erişim) | İnternet Page (Open Access)

DergiPark
AKADEMİK

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/esbd>

Ege Sosyal Bilimler Dergisi hakemli, bilimsel bir dergidir; Haziran ve Aralık ayında olmak üzere yılda iki kez yayınlanır.

Journal Of Ege Social Science is a peer-reviewed, scholarly, periodical journal published biannually, in June.